

**Archeologisch vooronderzoek
Groot-Bijgaarden (Dilbeek) – Hendrik
Placestraat 43 en 49**

Silvia Depuydt, Marjolein Van Celst en Natasja Reyns

Colofon

Rapporten van het archeologisch onderzoeksbureau All-Archeo bvba 170

Aard onderzoek: Archeologische prospectie met ingreep in de bodem

Vergunningsnummer: 2013/275

Naam aanvrager: Silvia Depuydt

Naam site: Groot-Bijgaarden – Hendrik Placestraat 43 en 49

Opdrachtgever: Wivina bvba, Hendrik Placestraat 45, B-1702 B-GROOT-BIJGAARDEN

Opdrachtnemer: All-Archeo bvba, Barelveldweg 4, B-2880 BORNEM

Terreinwerk: Silvia Depuydt, Marijke Derieuw, Clémence Marchal

Administratief toezicht: Els Patrouille, Agentschap Onroerend Erfgoed, Dirk Boutsgebouw, Diestsepoort 6 bus 94,
B-3000 LEUVEN

Rapportage: All-Archeo bvba

Determinaties: lic. Silvia Depuydt

All-Archeo bvba

Barelveldweg 4

B-2880 Bornem

info@all-archeo.be

0478 36 57 07

0498 15 84 40

D/2013/12.807/43

© All-Archeo bvba, 2013

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en /of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de opdrachtgever.

All-Archeo bvba aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek. De aanbevelingen dienen louter ter advisering van het bevoegde gezag, zijnde het Agentschap Onroerend Erfgoed.

Inhoudsopgave

1 INLEIDING.....	5
2 ADMINISTRATIEVE FICHE.....	7
3 PROJECTGEGEVENS EN AFBAKENING ONDERZOEK.....	9
3.1 Afbakening studiegebied.....	9
3.2 Aard bedreiging.....	10
3.3 Onderzoeksopdracht.....	11
4 BESCHRIJVING REFERENTIESITUATIE.....	13
4.1 Landschappelijke context.....	13
4.1.1 Topografie.....	13
4.1.2 Hydrografie.....	13
4.1.3 Bodem.....	14
4.2 Beschrijving gekende waarden.....	15
4.2.1 Historische gegevens omgeving onderzoeksgebied.....	15
4.2.2 Historische en cartografische gegevens Sint-Wivinaklooster Groot-Bijgaarden	16
4.2.3 Archeologische voorkennis.....	23
4.3 Antwoord onderzoeksvragen.....	25
5 RESULTATEN TERREINONDERZOEK.....	27
5.1 Toegepaste methoden & technieken.....	27
5.2 Resultaten.....	29
5.2.1 Werkput 1.....	29
5.2.2 Werkput 2.....	31
5.2.3 Werkput 3.....	33
5.2.4 Werkput 4.....	35
5.2.5 Werkput 5.....	36
5.2.6 Werkput 6.....	38
5.2.7 Werkput 7.....	38
5.2.8 Werkput 8.....	39
5.3 Afbakende sites.....	40
5.4 Besluit.....	40
6 WAARDERING.....	41
7 ANALYSE VAN DE GEPLANEDE SITUATIE: EFFECTEN.....	43
8 AANBEVELINGEN.....	45
8.1 Adviezen.....	45
9 BIBLIOGRAFIE.....	47
9.1 Publicaties.....	47
9.2 Bronnen.....	48
9.3 Websites.....	48
10 BIJLAGEN.....	51
10.1 Lijst van afkortingen.....	51
10.2 Glossarium.....	51

10.3 Archeologische periodes.....	51
10.4 Plannen en tekeningen.....	51
10.5 Harrismatrix.....	52
10.6 Sporenlijst.....	54
10.7 Murenlijst.....	54
10.8 Lagenlijst.....	55
10.9 Vondstenlijst.....	56
10.10 Monsterlijst.....	57
10.11 Fotolijst.....	58
10.12 CD-rom.....	58

1 Inleiding

Op de onderzoekslocatie wordt een nieuwbouw gerealiseerd in de vorm van serviceflats met een ondergrondse parking. Enkele van de huidige gebouwen worden afgebroken. De infirmerie wordt ingericht als *bed-and-breakfast*. Hierdoor bestaat de kans dat waardevolle archeologische en historische informatie onherroepelijk verloren gaat. Naar aanleiding van deze plannen werd een archeologische prospectie met ingreep in de bodem door het Agentschap Onroerend Erfgoed opgelegd.

Deze opdracht werd op 7 juni 2013 aan All-Archeo bvba toegewezen. Het terreinwerk werd uitgevoerd van 10 juli tot en met 12 juli 2013, onder leiding van Silvia Depuydt en met medewerking van Marijke Derieuw en Clémence Marchal.

2 Administratieve fiche

Administratieve gegevens	
<i>Naam van de opdrachtgever</i>	Wivina bvba
<i>Naam van de uitvoerder</i>	All-Archeo bvba
<i>Naam van de vergunninghouder</i>	Silvia Depuydt
<i>Beheer en plaats van de geregistreerde data en opgravingsdocumentatie</i>	Wordt overgedragen aan de eigenaar van het terrein
<i>Beheer en de plaats van de vondsten en stalen</i>	Wordt overgedragen aan de eigenaar van het terrein
<i>Projectcode</i>	2013/275
<i>Vindplaatsnaam</i>	Groot-Bijgaarden – Hendrik Placestraat 45
<i>Locatie met vermelding van provincie, gemeente, deelgemeente, plaats, toponiem en minimaal 4 xy-Lambertcoördinaten</i>	Zie 3.1 Afbakening studiegebied
<i>Kadasterperceel met vermelding van gemeente, afdeling, sectie, perceelsnummer(s)</i>	Groot-Bijgaarden, afdeling 4, sectie B, perceel 219G, 224F4, 220Y
<i>Kaart van het onderzoeksgebied op basis van de topografische kaart op schaal 1:10000</i>	Zie 4.1.1 Topografie
<i>Begin- en einddatum uitvoering onderzoek</i>	10 juli tot en met 12 juli 2013
Omschrijving van de onderzoeksopdracht	
<i>Verwijzing naar de bijzondere voorwaarden, die zijn opgenomen in de vergunning</i>	Bijzondere voorwaarden bij de vergunning voor een archeologische prospectie met ingreep in de bodem: Groot-Bijgaarden – Hendrik Placestraat 45
<i>Omschrijving van de archeologische verwachtingen</i>	Zie 4.2.2 Archeologische voorkennis
<i>Wetenschappelijke vraagstelling met betrekking tot het onderzoeksgebied</i>	Zie 3.3 Onderzoeksopdracht
<i>Doelen en wensen van de natuurlijke persoon of rechtspersoon die door zijn actie of acties de ingreep van de bodem veroorzaakt of noodzakelijk maakt</i>	Zie 3.2 Aard bedreiging
<i>Eventuele randvoorwaarden</i>	Niet van toepassing
Eventuele raadpleging van specialisten	
<i>Omschrijving van de inbreng van specialisten als hun advies werd ingewonnen bij substantiële staalname voor specialistisch onderzoek</i>	Niet van toepassing
<i>Omschrijving van de inbreng van specialisten als zij betrokken worden bij de conservatie</i>	Niet van toepassing
<i>Omschrijving van de algemene wetenschappelijke adviseren door personen die buiten het project stonden</i>	Niet van toepassing

3 Projectgegevens en afbakening onderzoek

3.1 Afbakening studiegebied

Het projectgebied is gelegen in de provincie Vlaams-Brabant, gemeente Dilbeek (Fig. 1), deelgemeente Groot-Bijgaarden, Hendrik Placestraat 45, percelen 219G, 224F4 en 220Y (kadaster afdeling 1, sectie A). Het projectgebied is ca. 10950 m² groot (zone serviceflats ca. 9300 m² en zone infirmerie ca. 1650 m²) en is volgens het gewestplan deels gelegen in gebied voor gemeenschapsvoorzieningen en openbaar nut (0200) en deels in parkgebied (0500).

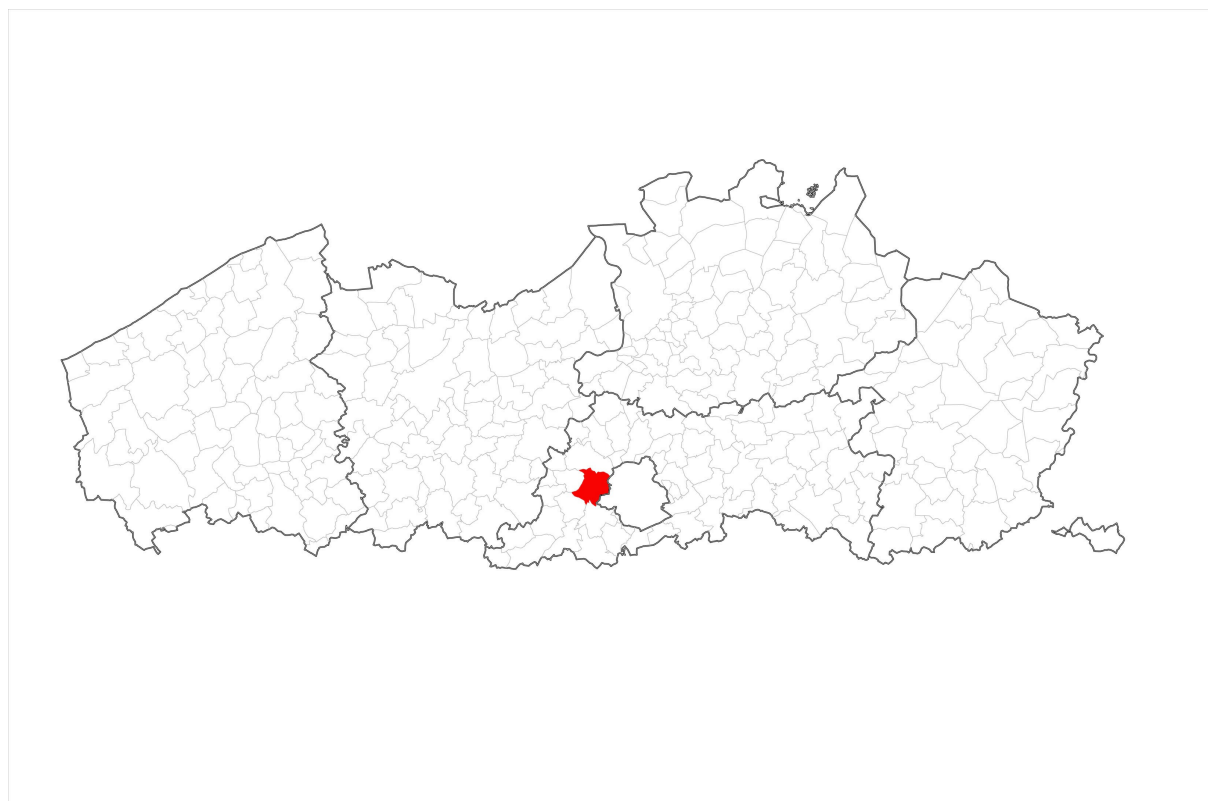

Fig. 1: Situeringssplan

- Administratieve gegevens met betrekking tot de locatie van het onderzoek:
 - Provincie: Vlaams-Brabant
 - Locatie: Groot-Bijgaarden
 - Plaats: Hendrik Placestraat 45
 - Toponiem: Klooster Sint-Wivina
 - x/y Lambert 72-coördinaten:
 - 141392, 173339
 - 141437, 173339
 - 141305, 173138
 - 141506, 173090

Fig. 2: Kleurenorthofoto met een situering van het onderzoeksgebied (maps.google.nl)

Het projectgebied (Fig. 2) wordt omsloten door de Hendrik Placestraat in het westen, de Kloostermuur in het noorden, door de boomgaarden van het domein in het oosten en door de vijvers van het domein in het zuiden.

3.2 Aard bedreiging

Op de onderzoekslocatie wordt een nieuwbouw gerealiseerd in de vorm van serviceflats met een ondergrondse parking. Enkele van de huidige gebouwen worden afgebroken. De infirmerie wordt ingericht als *bed-and-breakfast*. Hierdoor bestaat de kans dat waardevolle archeologische en historische informatie onherroepelijk verloren gaat. Gezien de grootschalige bodemingrepen werd een archeologische prospectie met ingreep in de bodem door het Agentschap Onroerend Erfgoed aanbevolen, zodat een inschatting kan gemaakt worden van eventueel op het terrein aanwezige archeologische waarden en de impact van de geplande werkzaamheden hierop, alvorens de werken van start kunnen gaan.

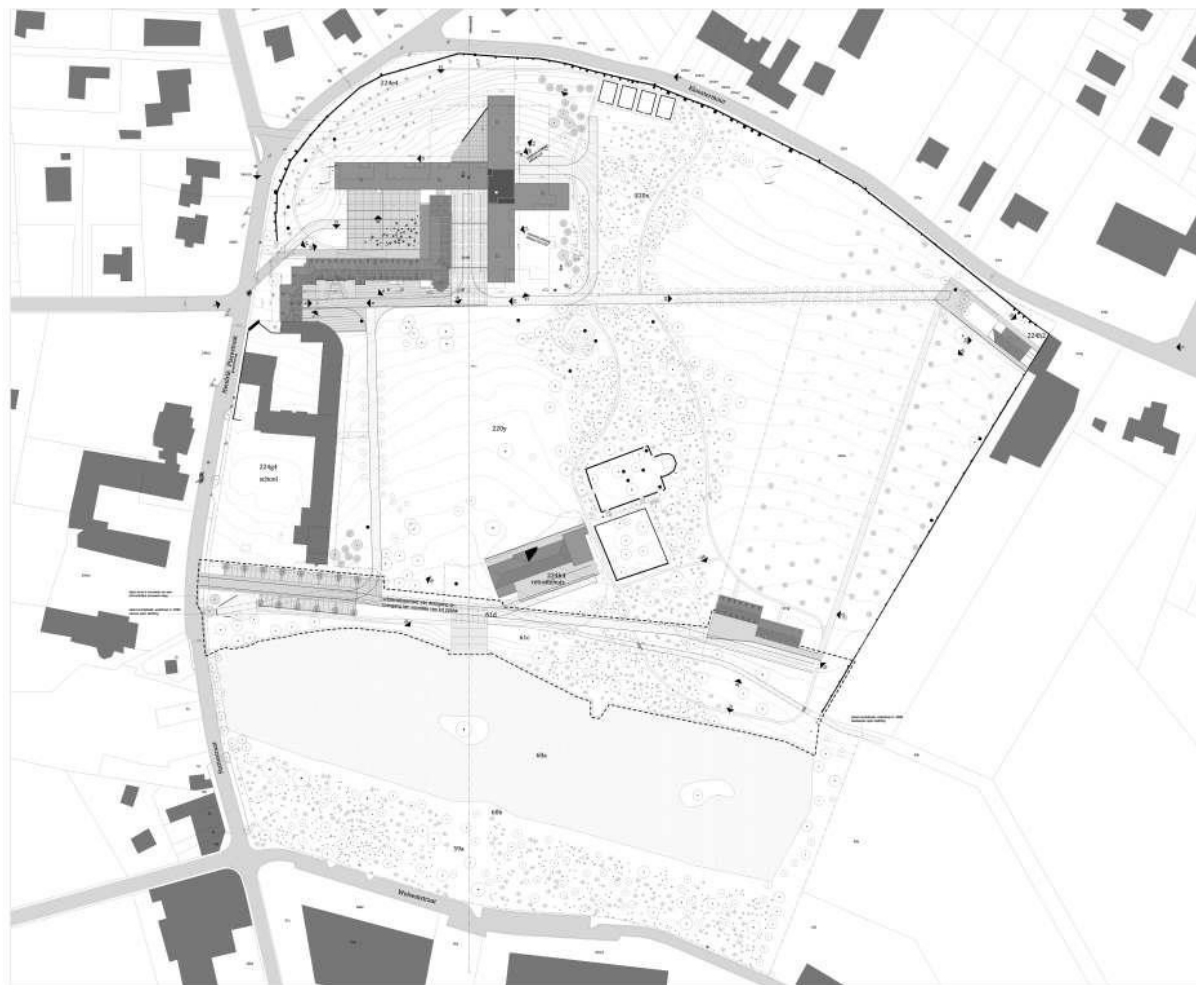

Fig. 3: Ontwerpplan

3.3 Onderzoeksopdracht

De bedoeling van het onderzoek is het vaststellen van de eventuele aanwezige archeologische waarden en deze in relatie tot hun context te interpreteren en zo correct mogelijk te waarderen om de gevolgen van de geplande bedreiging te kunnen inschatten. Hieruit moet dan een advies voortvloeien met betrekking tot de volgende stappen. Dit kan het vrijgeven van de terreinen of de noodzaak van een eventueel vervolgonderzoek omvatten. Om een weloverwogen waardering te kunnen voorstellen, is een prospectie met ingreep in de bodem aangewezen.

Een aantal vragen diende in het bijzonder beantwoord te worden en met specifieke elementen diende rekening gehouden te worden:

Tijdens de bureaustudie:

- Wat zijn de bekende archeologische en historische gegevens?
- Welke info is er nog te vinden over de huidige bebouwing of voormalige constructies op het terrein?
- Is er via archeologisch onderzoek of waarnemingen op aanpalende of nabijgelegen percelen reeds info beschikbaar over de dikte en de opbouw van het aanwezige bodemarchief?
- Welke onderzoeksvragen moeten bijkomend bij de prospectie met ingreep in de bodem beantwoord worden?

- Wat is de te volgen strategie tijdens het prospectieonderzoek?

Tijdens de prospectie met ingreep in de bodem:

- Bevinden de sporen zich in stratigrafisch verband?
- Hoeveel verschillende lagen/stratigrafie zijn er te onderscheiden in de verschillende proefputten? En hoe zijn die over de verschillende proefputten heen gelinkt?
- Uit welke periode dateren de vondsten?
- Hoe is de bewaringstoestand van de sporen?
- Wat was de invloed van de bestaande bebouwing/verhardingen op het archeologisch erfgoed?
- Op welke diepte bevindt zich de natuurlijke bodem?
- Wat is de impact van de geplande werken op de archeologische waarden?
- Kunnen de resultaten van de bureaustudie fijngesteld worden?
- Welke onderzoeksvragen moeten bij een eventueel vervolgonderzoek beantwoord worden?
- Wat is de te volgen opgravingsstrategie bij een vervolgonderzoek?

4 Beschrijving referentiesituatie

4.1 Landschappelijke context

4.1.1 Topografie

Op de topografische kaart is het gebied gelegen op een hoogte van ongeveer 40 m+TAW (Fig. 4). Er zijn weinig hoogteverschillen op het terrein zelf waar te nemen. Op ruimer landschappelijk vlak is het onderzoeksgebied echter gelegen op de zuidelijke flank van een oost-west georiënteerde rug, die afhelt naar de Steenvoordbeek in het zuiden (zie verder).

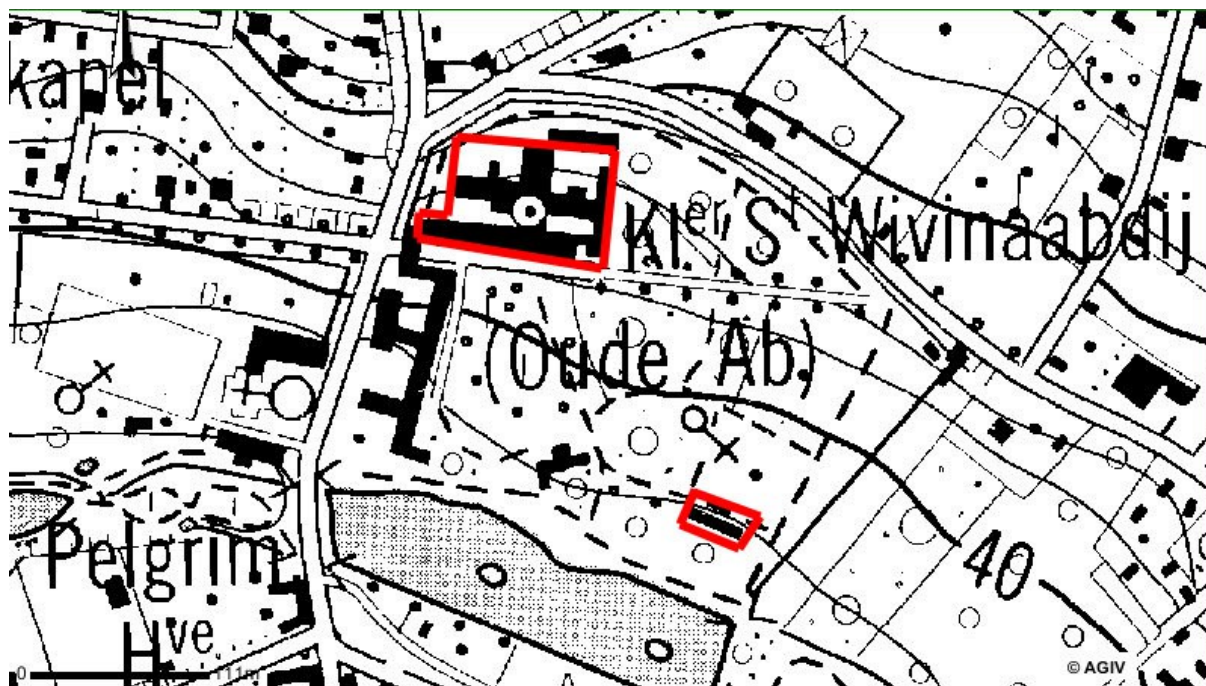

Fig. 4: Topografie (<http://geo-vlaanderen.agiv.be/geo-vlaanderen/straten>)

4.1.2 Hydrografie

Het gebied is op hydrografisch vlak gelegen binnen het Denderbekken, in de subhydrografische zone Hunselbeek/Bellebeek, op de grens met het Dijlebekken. Ten zuiden van het onderzoeksgebied bevindt zich de Steenvoordbeek. (Fig. 5)

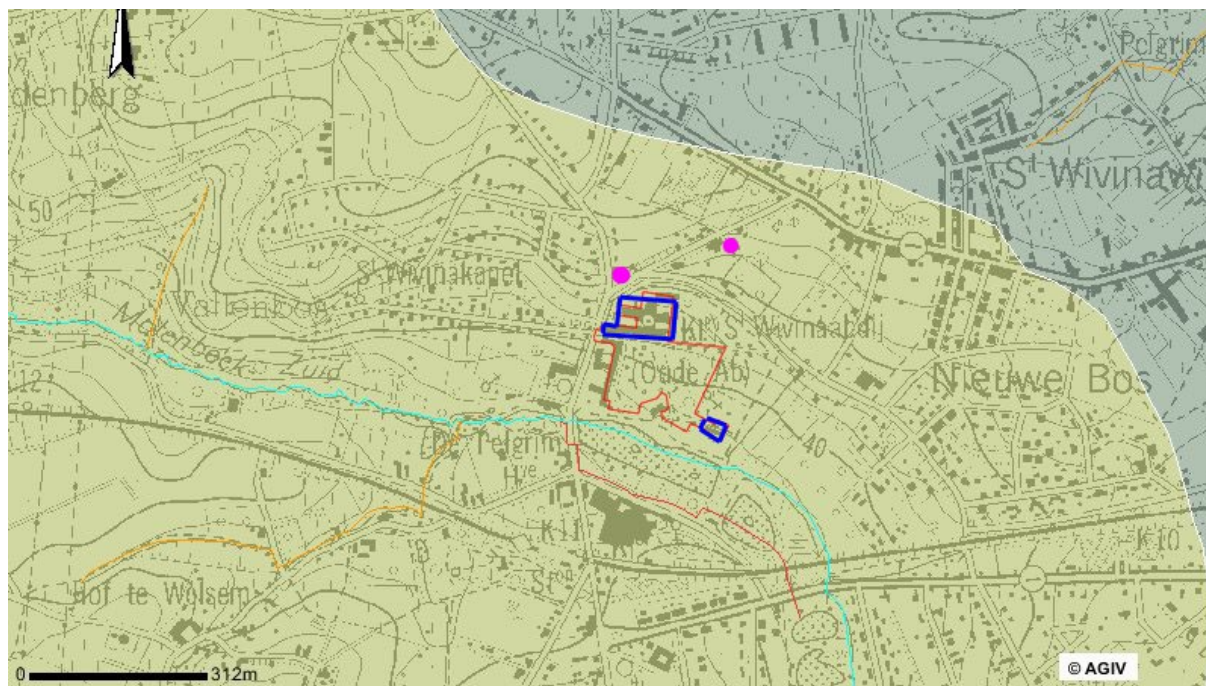

Fig. 5: Hydrografie (<http://geo-vlaanderen.agiv.be/geo-vlaanderen/vha>), met aanduiding van de boringen in de omgeving (magenta)

4.1.3 Bodem

Het gebied is gelegen in de zandleemstreek. De geologische ondergrond van het terrein bestaat overwegend uit de Formatie van Tielt (Tt), en wordt gekenmerkt door grijsgroen, kleihoudend zeer fijn zand tot silt.¹ Het uiterste noorden van de onderzoekslocatie kenmerkt zich echter door grijsgroen, glauconiethoudend, fijn zand, overgaand in donkergrijze, zandhoudend klei tot klei, met plaatselijk zandsteenbanken (veldsteen) behorend tot de Formatie van Gent (Ge). Ten zuidwesten van de onderzoekslocatie bevindt zich een zone met donkergrijze tot blauwe klei, behorend tot het Lid van Aalbeke (KoAa). Bij boringen uitgevoerd in de onmiddellijke omgeving van de onderzoekslocatie werd de tertiaire moederbodem aangetroffen op een diepte variërend tussen 0,6 en 1,5 m onder het maaiveld (m-mv).

Het onderzoeksgebied zelf is op de bodemkaart aangegeven als kunstmatige, sterk vergraven grond (OT). Ten noorden, oosten en westen van de onderzoekslocatie bevinden zich overwegend matig droge leembodems (Acp). Ten noordwesten van de onderzoekslocatie bevindt zich nog een kleine zone van een niet tot matig gleyige kleibodem. Ten westen van de onderzoekslocatie vinden zich nog enkele zones met natte leembodems (Aep). Ten zuiden van de onderzoekslocatie treffen we voornamelijk droge leembodems met textuur B-horizont aan (Aba1(b)). Uit deze beschouwing blijkt dat in de regio van het onderzoeksgebied diverse bodems aanwezig zijn, die zowel zandleem, leem als klei omvatten en variëren van droog tot nat.

Uit de proefputten blijkt dat de bodem meermaals werd opgehoogd. In WP3, WP5 en WP7 is bovendien nog een oude A-horizont terug te vinden (Fig. 7). Enkel in WP7 en WP8 bestaat de profielopbouw uit respectievelijk een A1- en A2-horizont, die rechtstreeks op de C-horizont gelegen zijn (Fig. 8). In alle werkputten kon de C-horizont bereikt worden. Voor WP1, WP2, WP5 bevindt deze zich op een diepte van circa 1,50 m. In WP3 is de C-horizont tussen 1,20 m en 1,30 m diepte terug te vinden, maar deze bevindt zich slechts op 0,80 m in WP4. Ook in WP6 en WP7 kan de C-horizont reeds op 0,70 m aangetroffen worden. Enkel in WP8 is de bovenliggende A-horizont slechts 0,20 m tot 0,40 m dik.

1 <http://dov.vlaanderen.be>

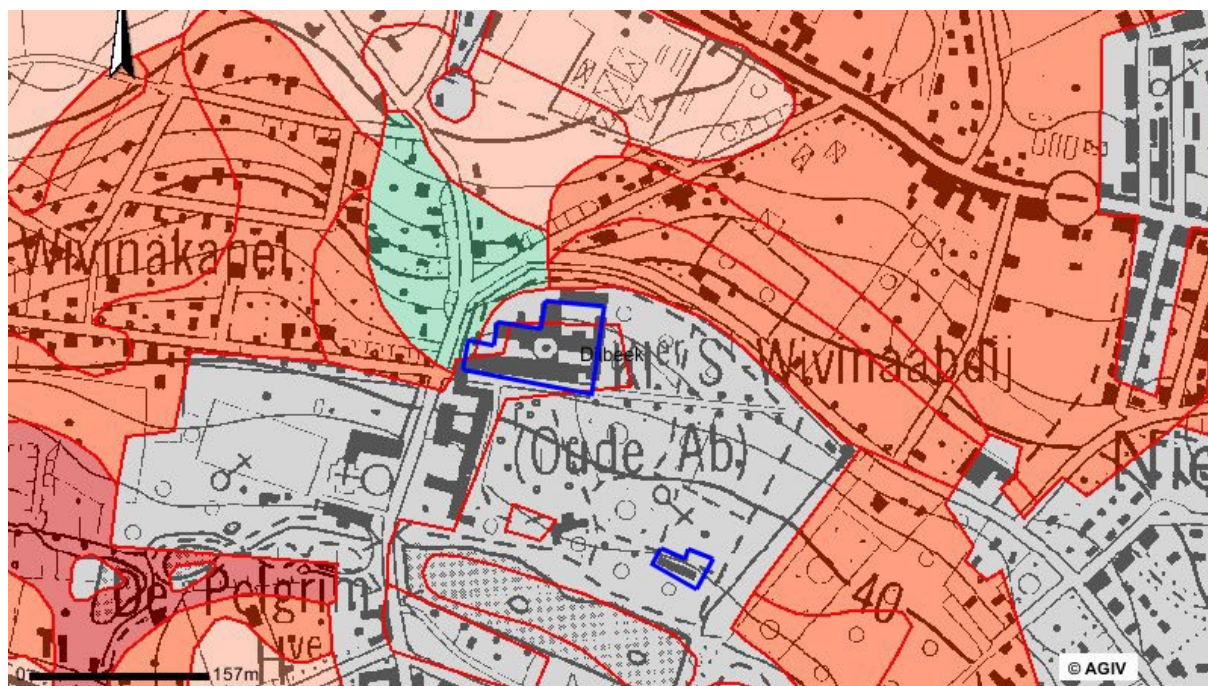

Fig. 6: Bodemkaart (<http://www.agiv.be>)

Fig. 7: WP3PRN.

Fig. 8: WP7PRO.

4.2 Beschrijving gekende waarden

4.2.1 Historische gegevens omgeving onderzoeksgebied

Het voormalige abdijcomplex Sint-Wivina is gelegen ten zuidwesten van de dorpskern van Groot-Bijgaarden, nabij de grens met Dilbeek en dicht bij de grenzen van Sint-Ulriks-Kapelle en Sint-Martens-Bodegem. De gebouwen zijn gelegen binnen een ommuring langs de Hendrik Placestraat en de Kloosterstraat en die verder loopt aan de oostzijde. De zuidelijke grens wordt gevormd door visvijvers, aangelegd door de abdij.

4.2.2 Historische en cartografische gegevens Sint-Wivinaklooster Groot-Bijgaarden²

De historische en bouwkundige gegevens zijn grotendeels overgenomen uit de Inventaris van het Bouwkundig Erfgoed.³

Historiek

De abdij werd in 1126 – 1129 gesticht door Godfried I van Brabant als een van de abdij van Affligem afhankelijke Benedictinessenpriorij. Volgens de geschiedschrijving lag de heilige Wivina aan de basis van de stichting van de priorij. De priorij kwam evenwel moeilijk tot ontwikkeling bij gebrek aan machtige beschermheren. Tussen 1513 en 1531 werd de abdij gerestaureerd, gevolgd door verwoestingen en plunderingen tijdens de godsdiensttroebelen. In 1548 werd ze tot zelfstandige abdij verheven.

Pas in het begin van de 17de eeuw kwam er geleidelijk herstel, zowel materieel als geestelijk. Uit deze periode dateert onder meer de bouw van een nieuwe infirmerie (1632). In 1697 werd een gedeelte van de gebouwen vernield tijdens de oorlog onder Lodewijk XIV. Tijdens de 18de eeuw kende de abdij een hernieuwde bloei en welvaart, wat tot uiting komt in de bouw van een nieuw poortgebouw (1729), priesterhuis (1756) en pachthof (1775). Belangrijke wijzigingen werden verwezenlijkt onder abdis Filippina d'Ennetières de la Plaigne (1735-1761). In 1794 werd de abdij opgeheven en in 1797 verkocht aan Jean-Claude de Bourbon uit Parijs en Lupart Belval uit Brussel. De nieuwe eigenaars sloopten een groot gedeelte van de gebouwen waarbij enkel het poortgebouw, het priesterhuis, het pachthof, de infirmerie en de omheiningsmuur bewaard bleven. De bouwmaterialen van de sloop werden verkocht. In 1815 werd het abdijsdomein doorverkocht aan de familie Dansaert-Kreins.

In 1897 werd het volledige gebouwencomplex eigendom van de Broeders van de Christelijke Scholen. De broeders breidden kort hierna hun provinciaal huis aanzienlijk uit met een kapel, een noviciaat, een rusthuis en een secretariaat op de locatie van de voormalige moestuin (tussen 1897 en 1900). Deze uitbreiding werd ontworpen door Karel-Lodewijk De Pauw. In 1923 volgde nog het retraitehuis, in de jaren 1940 gevolgd door de grote centrale toren en een nieuwe vleugel tussen de kapel en het rusthuis. Een deel van de voormalige hoeve werd ingericht als school en in de jaren 1960 bouwde men een extra vleugel aan de lagere Heilig Hartschool (vandaag Broederschool) naar ontwerp van Hoppenbrouwers. In de jaren 1990 werd er tussen de hoeve en de school een nieuwe vleugel gebouwd (architect Ludo De Smet).

Tussen 1900-1929 werden de funderingen van de vroeg-16de-eeuwse abdijskerk blootgelegd. Opgravingen vanaf 1946 verschaften informatie over de romaanse kerk. De opgravingen hebben uitgewezen dat de abdij vijf opeenvolgende kerken heeft gekend. Met puinresten van de verdwenen gebouwen werden de muren van de kerk tot circa 40 centimeter boven het maaiveld heropgebouwd, zodat het tracé op het terrein opnieuw zichtbaar werd.⁴

De nog bestaande gebouwen van de voormalige benedictinessenabdij werden beschermd als monument in 1996, hierin zitten vervat de omheiningsmuur, het poortgebouw, de infirmerie, het priesterhuis, het pachthof, de funderingsresten van de abdijskerk en het kloosterpand en de kapel in de Sint-Wivinadreef (OB000030, datum besluit: 13 september 1996). Het hele domein met inbegrip van twee visvijvers werd bovendien beschermd als dorpsgezicht in 1996 (OB000031).

² <https://inventaris.onroenderfgoed.be/dibe/relict/38969>; <http://www.agiv.be>

³ <https://inventaris.onroenderfgoed.be/dibe/relict/38969>

⁴ <https://inventaris.onroenderfgoed.be/dibe/relict/38969>

Cartografische gegevens

Een aantal figuratieve kaarten en gravures geven een beeld van de evolutie van de abdij en de inplanting van de gebouwen.

Op een gravure die vóór 1500 geplaatst moet worden (Fig. 9), zijn de omheinde kloostertuinen met bijbehorende gebouwen terug te vinden. De gravure toont een zicht vanuit de Hendrik Placestraat. Centraal werd de kloosterkerk afgebeeld, met spitse toren en rondboogvensters. De kerk is met het koor naar het oosten gericht. De kloostergebouwen zelf schijnen één of twee bouwlagen te hebben onder een zadeldak en werden versierd met trapgevels.

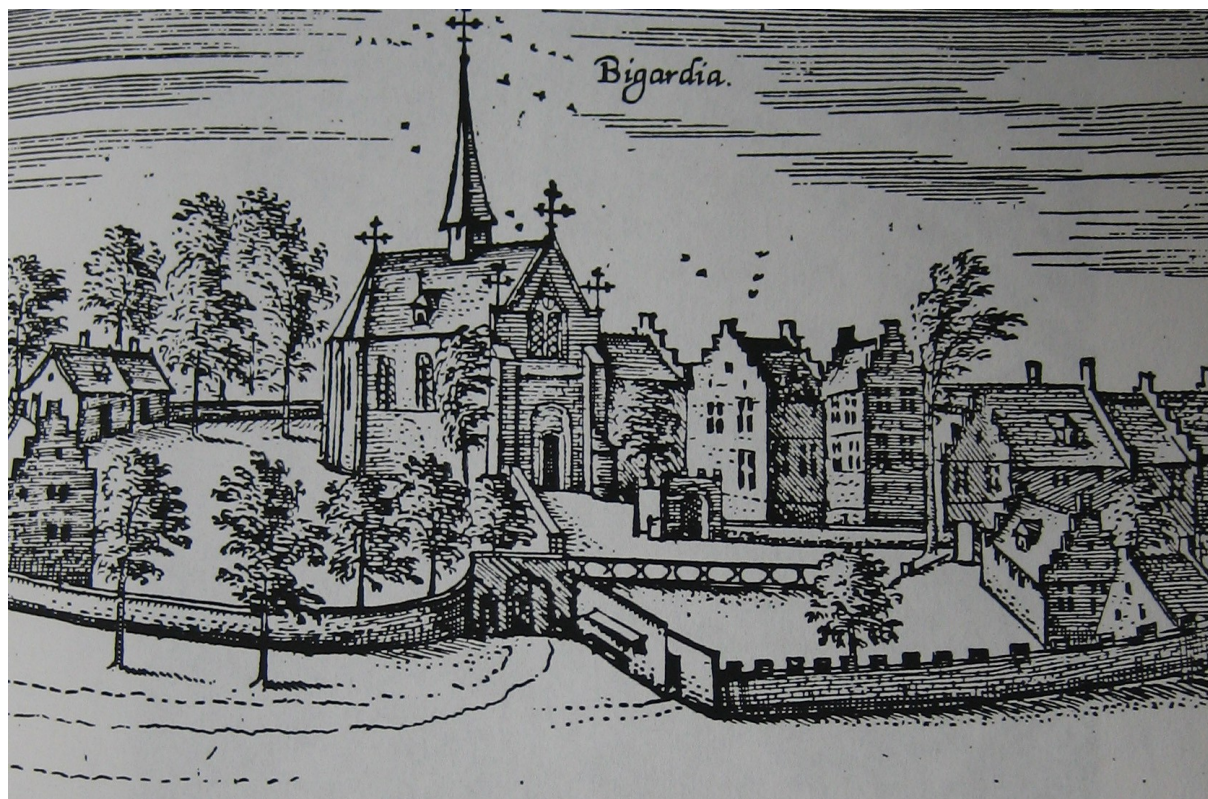

Fig. 9: vóór 1500 (Cockx 1989, fig 1)

De goederenkaart van Ph. De Dijn uit 1624 (Fig. 10) toont het klooster in vogelvlucht waarbij het noorden zich bovenaan bevindt. Op de voorgrond is het kloosterpand met binnentuin zichtbaar. Erachter werd de kloosterkerk weergegeven. Ten westen hiervan bevinden zich nog verschillende bijgebouwen. De toegang tot het domein bevindt zich in tegenstelling tot de situatie van vóór 1500 in het noordwesten. Centraal bevinden zich tuinen, met ten westen hiervan een boomgaard. De wegen blijken afgezet met bomen. Voorts is het domein ommuurd.

Fig. 10: Ph. De Dijn, 1624 (Caerte figuratief)

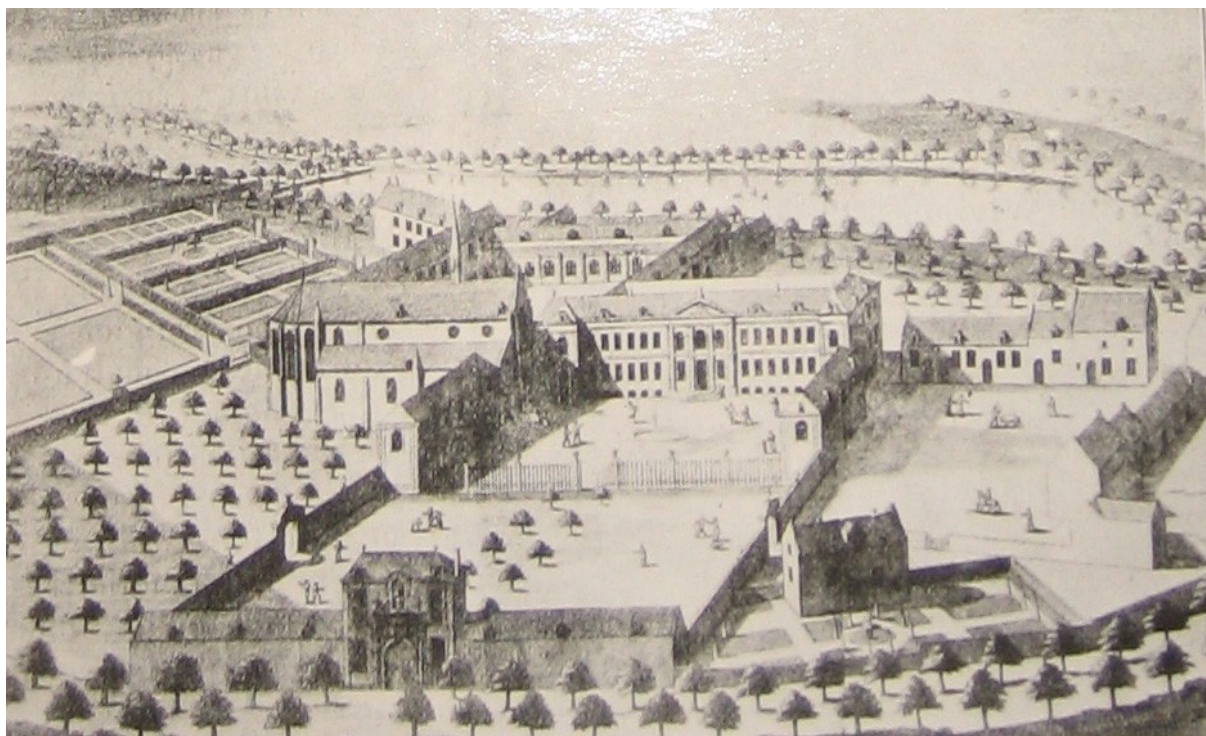

Fig. 11: Kopergravure, *Abbatia Maioris Bigardiae vulgo Grooten Bigarden, Ordinis S. Benedicti* door A. Sanderus gepubliceerd in *Chorographia Sacra Brabantiae* (1726)

De kopergravure van A. Sanderus uit 1726 (Fig. 11) toont een heel ander beeld van het klooster. Het noorden bevindt zich onderaan op de afbeelding. Het toont eerder classicistische bouwwerken, met centraal een grote uitbreiding met twee bouwlagen en zadeldak, geflankeerd door de kloosterkerk links en bijgebouwen met één en twee bouwlagen onder een zadeldak rechts. De torenspits die op Fig. 9 prominent aanwezig is, is bijna onzichtbaar op deze gravure, maar is wel aanwezig. Het middenschip van de kerk wordt op zijn minst aan één zijde geflankeerd door een zijbeuk. De kloostergebouwen met trapgevel werden verbouwd of vervangen. Achter de kerk (in het zuiden) bevindt zich het kloosterpand, gesitueerd rond een centrale binnentuin. Vooraan is de grote toegangspoort zichtbaar, naar waar paden geflankeerd met bomen leiden. Links op de gravure is een boomgaard zichtbaar, met erachter de kloostertuinen. Rechts op de voorgrond is nog een gebouw met kleinere tuin terug te vinden. Het kloosterdomein vormt duidelijk een afgescheiden geheel.

De afbeelding gemaakt door J.D. Deken in het *Caertbroeck* van 1733-1735 (Fig. 12) geeft het kloosterdomein weer vanuit hetzelfde perspectief als de tekening van Ph. De Dijn (Fig. 10). Op deze afbeelding is het grote classicistische gebouw wel weergegeven en ook enkele van de trapgevels zijn verdwenen. De rechthoekige tuinen die door Ph. De Dijn aangegeven staan, zijn niet langer terug te vinden. De boomgaard kreeg beperktere afmetingen rechts achter de kerk. Links naast de infirmerie zijn enkele gebouwen bijgebouwd, maar het merendeel van de gebouwen komt verder overeen met de voorgaande periode.

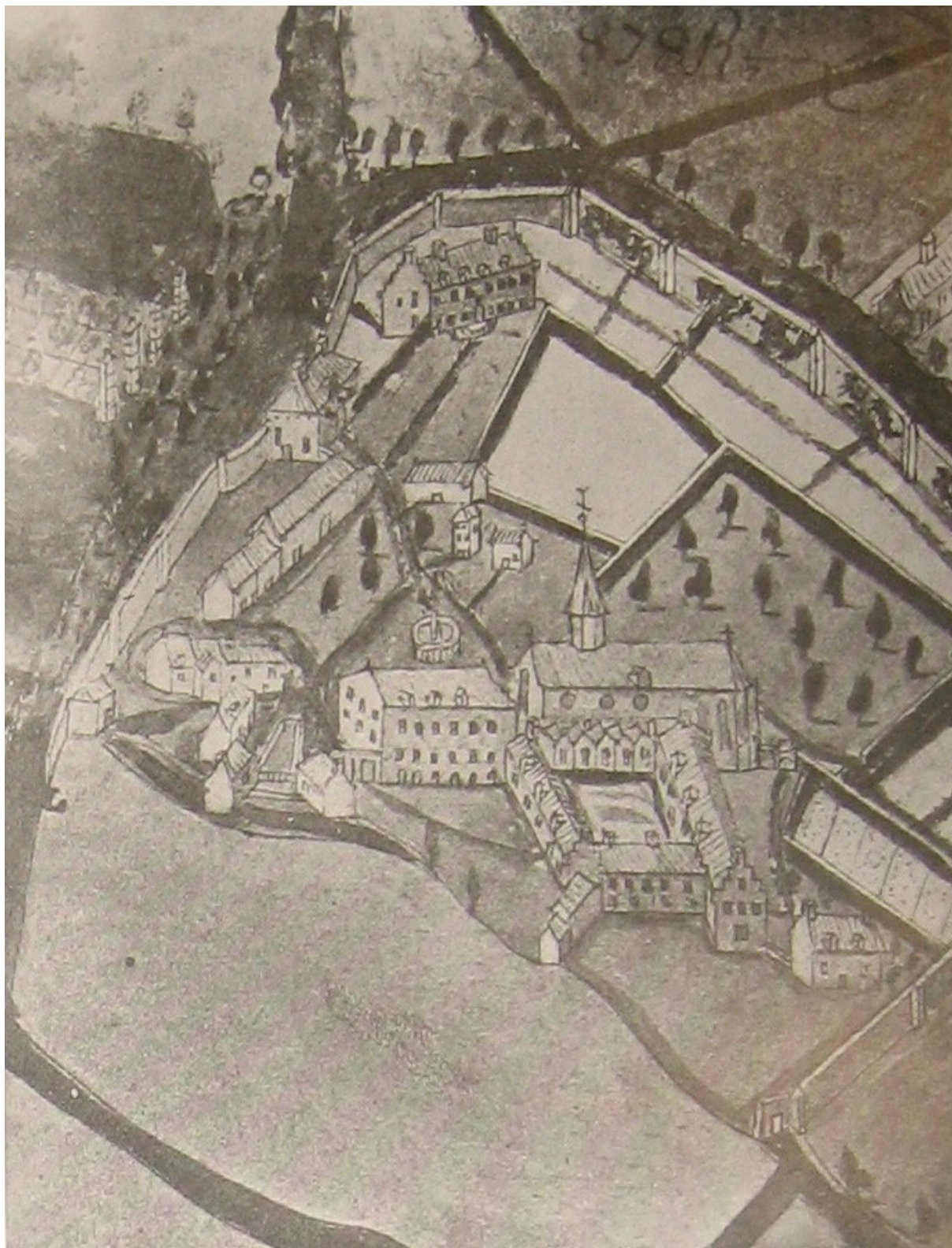

Fig. 12: J. De Deken, 1733-1735 (Caertbroeck)

Op de kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden, opgenomen op initiatief van graaf de Ferraris (1771-1778), kan gezien worden dat de kerk oost-west georiënteerd is (Fig. 13). Verder ontbreekt een groot deel van de bebouwing, weergegeven op de andere historische kaarten, of van de huidige situatie. De boomgaard ligt wel ten oosten van de kerk. De toegang tot het kloosterdomein bevindt zich bovendien in het westen en ook het langgerekte bijgebouw in deze

zone is terug te vinden. In het noorden en oosten van het kloosterdomein bevinden zich de moestuinen. Het kloosterpand met binnentuin staat echter niet duidelijk weergegeven op de kaart. Daarnaast ontbreekt het classicistische gebouw dat werd opgetrokken in 1632 en in het verlengde van de kerk zou moeten liggen.

Fig. 13: Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden (<http://www.ngi.be>)

De kaart opgemaakt door de landmeter A. Cornelis in 1797 geeft de verschillende functies van de gebouwen aan, waarbij het noorden zich onderaan de kaart bevindt (Fig. 14). Een groot deel van de bebouwing is eveneens te herkennen op de tekening van A. Sanderus (Fig. 11). De kerk heeft een oost-west oriëntatie met aan de zuidelijke zijde het kloosterpand met binnentuin. Ten zuidoosten van de kerk en het kloosterpand bevindt zich een tuin met in de zuidwestelijke hoek de wasserij (*Blanchisserie*), het koetshuis (*Remise*) en de infirmerie. Ten noorden van de kerk is een boomgaard (*Verger*) te herkennen. Ten westen van het kloosterpand bevindt zich de brouwerij (*Brasserie*) met koetshuis en waterplaats (*Abreuvoir*). Aan de westelijke zijde van het kloosterdomein bevinden zich de stallen (*Ecuries*) met ervoor de mesthoop. Centraal is het neerhof (*Basse Cour*) met fontein aanwezig. Ten noorden van dit plein bevindt zich de schuur (*Grange*). Onmiddellijk ten noorden van de westelijke toegangspoort is de portierswoning (*Maison de Receveur*) met tuin gesitueerd. Aan de noordelijke en oostelijke zijde bevinden zich bovendien tuinen, vermoedelijk moestuinen.

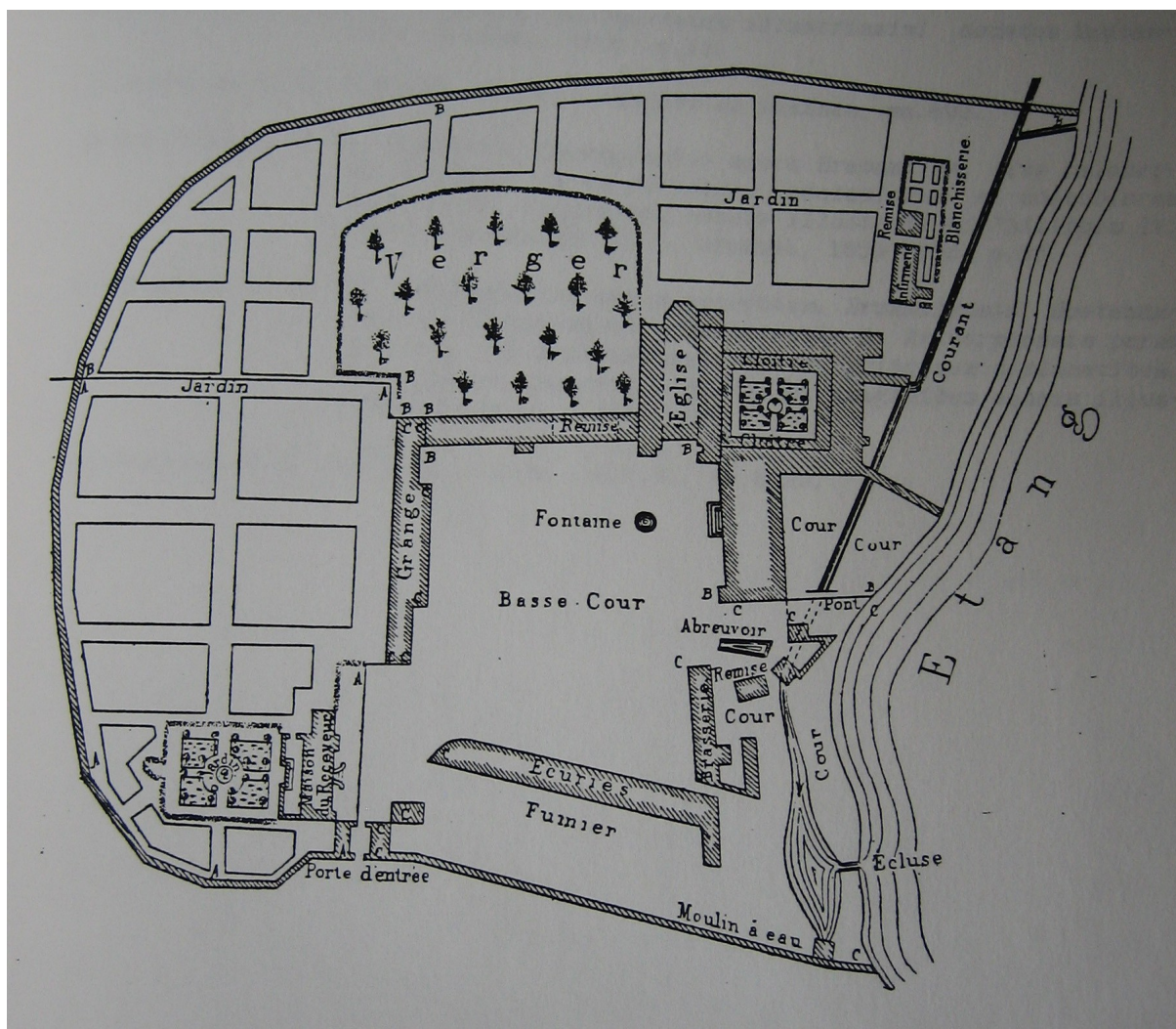

Fig. 14: A. Cornelis 1797

Op de Atlas der Buurtwegen uit circa 1841 kan gezien worden dat de oude kloostergebouwen afgebroken werden en vervangen door nieuwe gebouwen. Mogelijk werden de stallen opgenomen in de nieuwbouw (Fig. 15). De wasserij/infermerie is bovendien ook nog te herkennen op de kaart.

Fig. 15: Atlas der Buurtwegen (<http://gis.vlaamsbrabant.be/webgis/bin/view/AtlasBuurtwegen>)

Momenteel zijn nog een groot aantal gebouwen bewaard. Aan de Hendrik Placestraat ten westen ligt het poortgebouw in een klassicerende barok (circa 1729-1730), haaks hierop ten oosten ligt het voormalige priesterhuis in een speelse rococostijl (circa 1756), ten noordwesten hierop aansluitend liggen de voormalige secretariaatsvleugel, de neogotische kapel en de kloostervleugels voornamelijk uit eind 19de en begin 20ste eeuw. Ten zuiden van het poortgebouw tegen de Hendrik Placestraat ligt het voormalige pachthof (circa 1775) met in het verlengde hiervan de lagere school Heilig Hart. Op de ruïnes van het koor van de voormalige kloosterkerk staat een neogotische calvariekapel. Ten westen van de restanten van het oude klooster ligt nog het La Salle Centrum of voormalig retraitehuis (circa 1924), gebouwd op de funderingen van het voormalige abdissenhuis. Ten zuidwesten van het retraitehuis bij de omheiningmuur ligt de voormalige infirmerie in een traditionele bak- en zandsteenstijl (circa 1632), aansluitend recente garages. In de meest oostelijke hoek tegen de Kloosterstraat is er nog het kleine pachthof. Ten slotte zouden er in de meest oostelijke hoek aan de Hendrik Placestraat tegen de vijver nog resten aanwezig zijn van de voormalige 17de-eeuwse watermolen van de abdij.

4.2.3 Archeologische voorkennis

In en nabij het projectgebied zijn volgens de Centrale Archeologische Inventaris (Fig. 16) verschillende archeologische waarden aanwezig. Het onderzoeksgebied zelf is gelegen binnen CAI 6060 en omvat de restanten van de Sint-Wivina-abdij. Net ten zuidwesten van het onderzoeksgebied bevindt zich CAI 10059 (niet op de kaart). Het geeft de locatie aan van de watermolen van de Abdij, die dateert uit de late middeleeuwen. Deze is verdwenen en lag binnen de omheining van de abdij, naast de grote vijver en tegen de Hendrik Placestraat. De maalvijver en het sluiswerk zijn nog aanwezig.

Ten noorden van het onderzoeksgebied bevindt zich:

- CAI 892: toponiem 'de Molenberg'. De resten van een houten graanwindmolen, daterend van vóór 1331. Behoorde tot de bezittingen van de Sint-Wivina-abdij.

Ten noordoosten van het onderzoeksgebied bevinden zich:

- CAI 2621: de 17de-eeuwse Sint-Egidiuskerk. Er zijn nog oudere resten bewaard.
- CAI 10043: het 17de-eeuwse versterkte kasteel van de heren van Bijgaarden, namelijk het Pelgrim de Bigard-kasteel, alsook de resten van een laatmiddeleeuwse motte.

Ten zuidoosten bevindt zich:

- CAI 10058: de laatmiddeleeuwse hoeve 'Elingaheim', een pachthoeve van de Sint-Wivina-abdij.

Ten zuiden van het onderzoeksgebied bevindt zich:

- CAI 10054: 'Hof te Hongersveld', een alleenstaande hoeve uit de late middeleeuwen. Voormalige aanhorigheid van de Sint-Wivina-abdij.

Ten zuidwesten van het onderzoeksgebied bevinden zich:

- CAI 10052: resten van een laatmiddeleeuwse hoeve (personaatshof) te Sint-Martens-Bodegem.
- CAI 20207: tijdens een proefsleuvenonderzoek werden in het Wolsemveld een aantal losse silexvondsten aangetroffen uit het jong-paleolithicum en midden-neolithicum. Daarnaast trof men ook enkele losse aardewerkvondsten aan uit de late middeleeuwen en de Nieuwe tijd. Voorts werd de aanwezigheid van een rechthoekig villadomein uit de Romeinse tijd vastgesteld van ca. 5 ha. met steenbouw, paalkuilen, greppels en grachten, brandrestengraven en een weg. Het villadomein is tot op heden niet opgegraven.
- CAI 10050: Hof te Wolsem, een alleenstaande hoeve uit de 18de eeuw.

Ten westen van het onderzoeksgebied bevinden zich nog:

- CAI 10046: de laatmiddeleeuwse Sint-Wivina-kerk.
- CAI 3076: tijdens nivelleringswerken in een tuin aan de Tenbroekstraat te Sint-Ulriks-Kapelle werd een strijdhamer uit een zwart stollingsgesteente aangetroffen, daterend uit het laat-neolithicum.

Fig. 16: Overzichtskaart CAI (<http://www.agiv.be>)

4.3 Antwoord onderzoeksvragen

Tijdens de bureaustudie:

- Wat zijn de bekende archeologische en historische gegevens?
 - Archeologische gegevens binnen het terrein zijn beschikbaar aan de hand van archeologisch onderzoek naar de restanten van de Sint-Wivina-abdij (CAI 6060). Historische gegevens melden de stichting van de abdij in de periode 1126-1129. Verder zijn nog cartografische gegevens bekend. Het gaat om een gravure die voor 1500 geplaatst moet worden, een goederenkaart van Ph. De Dijn uit 1624, een kopergravure van A. Sanderus uit 1726, een afbeelding gemaakt door J.D. Deken in het *Caertbroeck* van 1733-1735, de kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden, opgenomen op initiatief van graaf de Ferraris (1771-1778), een kaart opgemaakt door de landmeter A. Cornelis in 1797 en de Atlas der Buurtwegen uit circa 1841.
- Welke info is er nog te vinden over de huidige bebouwing of voormalige constructies op het terrein?
 - Historische gegevens melden de bouw van een nieuwe infirmerie in 1632. Voor de zone van de serviceflats, dient vooral informatie gewonnen te worden uit cartografische gegevens. De vroegste cartografische gegevens tonen in deze zone bijgebouwen en het gebruik als tuinzone. Het is pas op de Atlas der Buurtwegen dat te zien is dat de oude kloostergebouwen afgebroken zijn en nieuwe gebouwen opgericht zijn in de zone van de serviceflats.
- Is er via archeologisch onderzoek of waarnemingen op aanpalende of nabijgelegen percelen reeds info beschikbaar over de dikte en de opbouw van het aanwezige bodemarchief?
 - Nee
- Welke onderzoeksvragen moeten bijkomend bij de prospectie met ingreep in de bodem beantwoord worden?
 - Geen
- Wat is de te volgen strategie tijdens het prospectieonderzoek?
 - De voorgestelde strategie in de Bijzondere Voorwaarden, met name de aanleg van zes proefputten van 2 x 2 m in de zone van de serviceflats lijkt een goede methode. In deze zone worden weinig muurresten verwacht, aangezien cartografische bronnen hier voor de bouw van de huidige gebouwen, enkele bijgebouwen vertonen en tuinzone aangeven. De proefputten laten toe de bodemopbouw te documenteren, die meer inzicht kan verschaffen in het eventuele gebruik van de zone voor tuinbouw. In de zone van de infirmerie stellen de Bijzondere Voorwaarden proefputten voor met afmetingen van 4 x 4 m. Ook deze strategie kan gevolgd worden. De bredere proefputten zorgen voor meer ruimtelijke inzicht in de zone, wat erg belangrijk lijkt, aangezien in deze zone diverse muurresten verwacht worden.

5 Resultaten terreinonderzoek

5.1 Toegepaste methoden & technieken

Over de gehele onderzoekslocatie werden in totaal 8 proefputten aangelegd, met name zes proefputten (2 per huidige binnentuin) van 2 x 2 m in de zone van de nieuwbouw met ondergrondse parkeergarage en twee proefputten van ca. 4 x 4 m ter hoogte van de infirmerie. De precieze inplanting van de proefputten werd bepaald in samenspraak met Onroerend Erfgoed en was afhankelijk van de resultaten van de bureaustudie en de terreinsituatie. Alle proefputten werden gegraven tot in de moederbodem (C-horizont).

De proefputten dienden om zicht te krijgen op de stratigrafische opbouw van de te onderzoeken zones. Elke proefput werd gezien als een beperkte opgraving en diende aldus geregistreerd te worden. Per archeologisch relevant niveau werd een vlak aangelegd te worden.

De vlakken werden aangelegd met een kraan met platte bak. De afgraving van het bovenste niveau tot het eerste relevante archeologische niveau gebeurde machinaal met een bak van 2 m breed. Er werd met de kraan verder verdiept met een bak van respectievelijk 1 m en 40 cm breed. Het verder uitgraven van de proefput werd aangepast aan de locatie van de aangetroffen structuren, waarbij de structuur idealiter onaangeroerd bleef. De vlakken werden gelinkt aan de profielen. De aangetroffen muren en vloeren werden in situ bewaard.

Sporen werden gecoupeerd om zodoende de onderzoeksvragen afdoende te beantwoorden. Bij het fotograferen van sporen en coupes werd het spoornummer vermeld op het fotobord. Alle relevante profielen werden gedocumenteerd. In de proefputten 1, 2 en 8 werden alle profielen opgeschoond, ingetekend en gefotografeerd conform de minimumnormen. In de werkputten 3, 4, 5, 6 en 7 werden drie profielen gedocumenteerd. De archeologische vlakken werden onderzocht met een metaaldetector.

Muren werden in detail gefotografeerd en baksteenformaten werden genoteerd. Van de muren werden stalen genomen (baksteen en mortel). Tijdens het proefputtenonderzoek werden geen vloeren aangetroffen. Afvalkuilen en andere sporen werden gecoupeerd en bemonsterd voor natuurwetenschappelijk onderzoek.

Oppervlakte van de proefputten:

- WP1: 20,80 m²
- WP2: 11,32 m²
- WP3: 6,19 m²
- WP4: 7,28 m²
- WP5: 13,33 m²
- WP6: 6,64 m²
- WP7: 7,77 m²
- WP8: 11,65 m²

Werkput 2 is kleiner dan 4 x 4 m, omdat de aanleg van de werkput gehinderd werd door de bestaande muren. Hier werd tussen gewerkt.

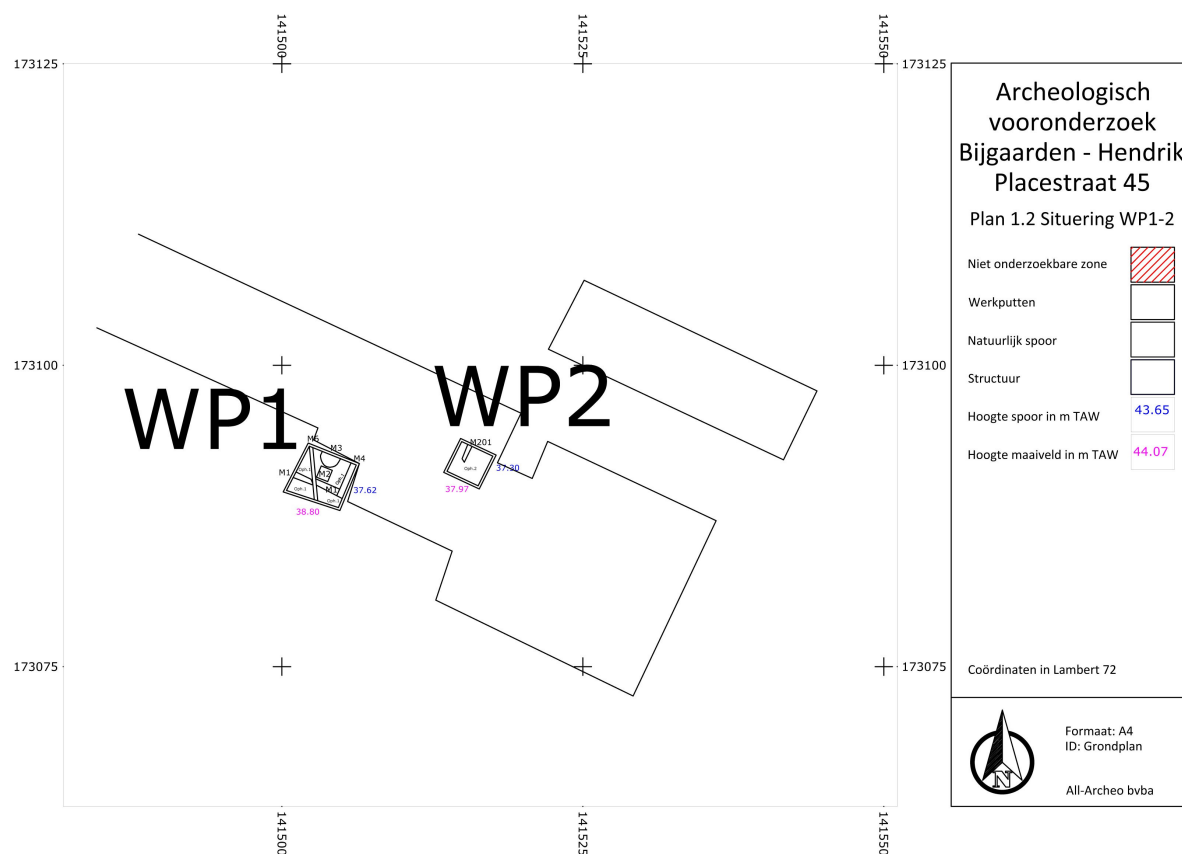

Fig. 17: Situering WP1-2, zone infirmerie

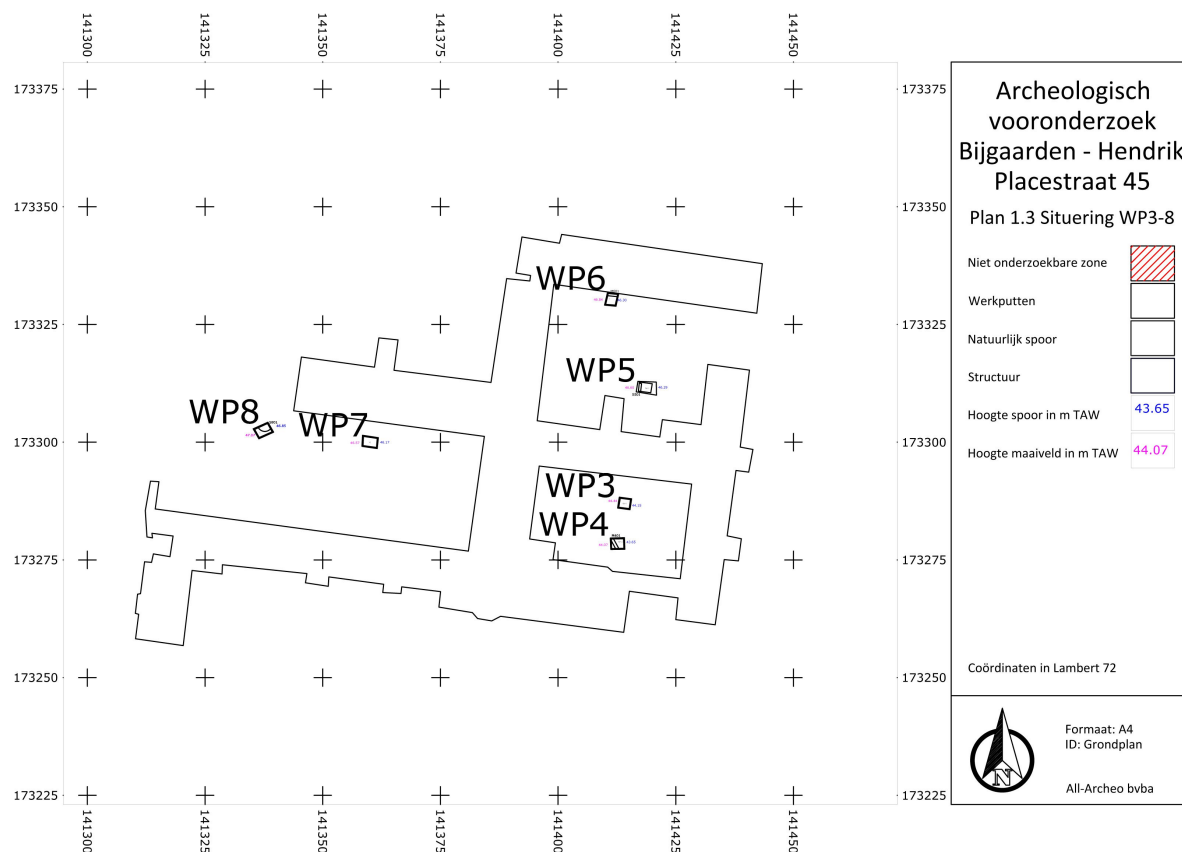

Fig. 18: Situering WP3-8, zone serviceflats

5.2 Resultaten

Uit een beschouwing van de hoogtes van de bovenzijde van de werkputten, blijkt dat werkputten 1 en 2, gelegen in de zuidoostelijke hoek van het onderzoeksgebied, het laagst gelegen zijn. Werkputten 5, 6, 7 en 8 kennen een gelijkaardige hoogte, net als werkputten 3 en 4.

	WP1	WP2	WP3	WP4	WP5	WP6	WP7	WP8
Bovenzijde werkput in m TAW	38,80	37,97	44,44	44,07	46,60	46,86	46,57	47,07
Onderzijde werkput in m TAW	36,17	36,62	43,05	42,67	44,96	45,60	45,11	45,46
Totale diepte werkput in m	2,63	1,35	1,39	1,4	1,64	1,26	1,46	1,61

5.2.1 Werkput 1

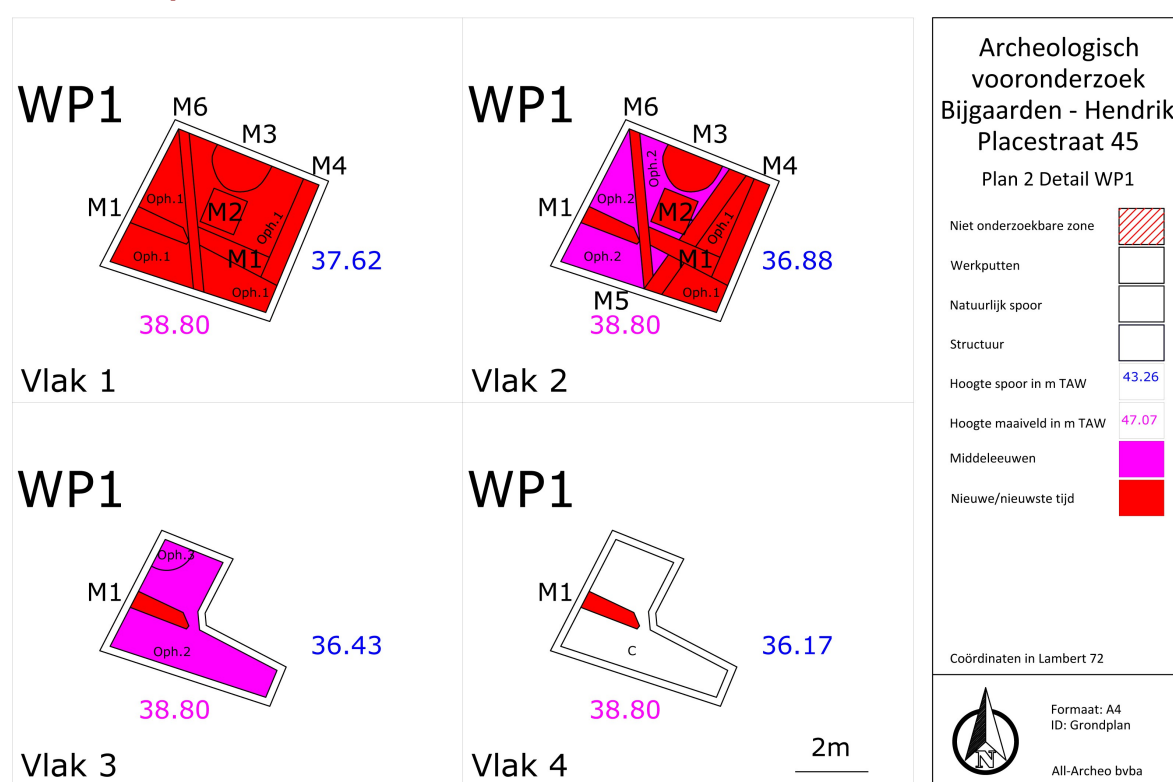

Fig. 19: Grondplan WP1

Werkput 1 werd aangelegd in het zuidoosten van de onderzoekslocatie (Fig. 19). De werkput heeft afmetingen van circa 4,2 x 4,6 m. Vlak 1 werd aangelegd op ca. 37,62 m TAW (circa 40 cm onder het maaiveld) op de overgang van de bouwvoor (A) naar het eerste archeologische niveau (oph. 1). In dit vlak werden vijf muurresten aangetroffen, namelijk M1, M2, M3, M4 en M6. Ophogingslaag 1 bestond uit homogene, bruine, zandige leem met insluitsels van baksteengruis, kalkbrokjes en houtskoolfragmentjes. In deze laag werd geen dateerbaar aardewerk aangetroffen, maar gezien de stratigrafische ligging kan deze in de nieuwe tijd, meer bepaald ten tijde van de heropbloei van de kloostersite en aanleg van de infirmerie (1632), geplaatst worden.

M1 betreft een fundering van een muur, opgetrokken in hoofdzakelijk hergebruikte, halve grote rode bakstenen van 22,5 x 9 x 4,5 cm. Als mortel is een harde beige kalkmortel gebruikt, waarin de witte kalkbrokjes sterk zichtbaar zijn. Er zijn zes steenlagen bewaard, vijf steenlagen opgaand

muurwerk en één vlijlaag met vertanding. M2 en M3 zijn twee laat-20ste-eeuwse betonconstructies, respectievelijk een beerput en rioolkoker. Bij het verdiepen naar vlak 2 werd een groot deel van de betonnen beerbak verwijderd. M3 en de bodem van M2 bleven in situ bewaard. M4 betreft de betonnen fundering en het opgaand muurwerk van de 20ste-eeuwse garageboxen. De bakstenen meten $18,6 \times 8,7 \times 6,3$ cm en zijn met een harde, lichtgrijze cementmortel gemetseld in kruisverband. M6 betreft een gresbuis die in het noordprofiel aansluit op een rioolkoker, waarvan de bovenbouw gemetseld is met een cementspecie, in kruisverband, opgebouwd met rode bakstenen van $18,6 \times 8,7 \times 6,3$ cm. De onderbouw bestond uit een stuk beton. Ook deze riool wordt gedateerd in de 20ste eeuw. In de insteek werd industrieel wit aardewerk aangetroffen (V010). De riool werd uitgebroken bij het verdiepen naar vlak 2.

Fig. 20: WP1 Vlak 1 met M1.

Fig. 21: WP1 Vlak 2.

Vlak 2 werd aangelegd op de overgang van ophogingslaag 1 naar ophogingslaag 2, op circa 36,88 m TAW. Ophogingslaag 2 bestaat uit heterogene, bruingrijze leem, met insluitsels van houtskool, baksteengruis, aardewerk, bot en kalksteen. Zo werd onder meer een rand van een kom met vingertopindrukken en een pootje in grijs aardewerk aangetroffen (V013, Fig. 24 en Fig. 23), wat de laag in de 14de eeuw plaatst. Naast de muren M1, M2, M3, M4 en M6 werd een bijkomend gewelfd riool met gresbuis (M5) aangetroffen in dit vlak. De bakstenen werden in wild verband opgetrokken met hergebruikte bakstenen, beton en cement. De bakstenen hebben dezelfde afmetingen als M1, met name $22,5 \times 9 \times 4,5$ cm. Op de muur werd een coupe gezet.

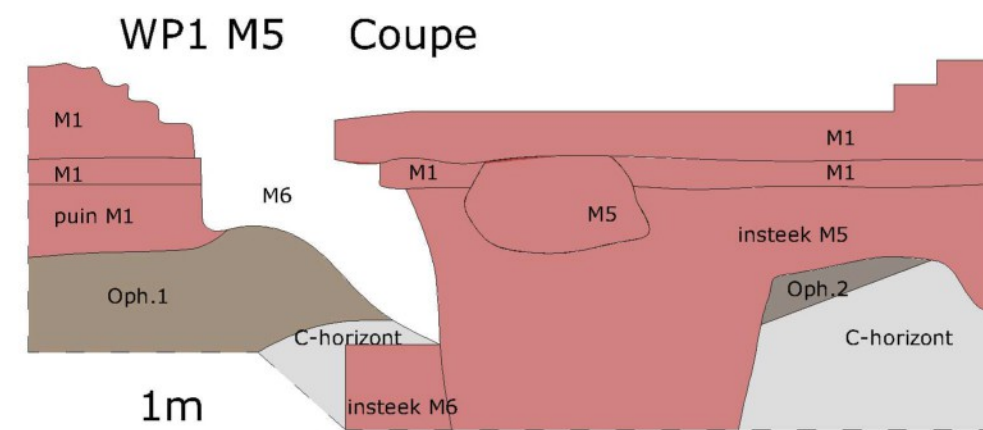

Fig. 22: WP1 M5, coupe.

Fig. 23: V013

Fig. 24: V013,
schaal 1:2

Binnen het derde vlak dat op circa 36,43 m TAW aangelegd werd, kan nog een derde ophogingslaag aangetroffen worden, die door ophogingslaag 2 gaat, wat deze eerste jonger maakt. De kleiige blauwe laag omvat houtskool, aardewerk, baksteen, kalk en bot. Bovendien werden in ophogingslaag 3 een oorfragment van een miniatuur speelgoedkannetje in majolica (V012, Fig. 26), een wandfragment grijs aardewerk (V018) en fragmenten bouw materiaal, waaronder daktegels, aangetroffen. Verder werden hier geen muurfragmenten aangetroffen, op de reeds aangehaalde M1 na. Deze muur werd bij het verdiepen volledig behouden. In vlak 4, gelegen op circa 36,17 m TAW, werd de moederbodem (C) bereikt.

Fig. 25: WP1 Vlak 4.

Fig. 26: V012

5.2.2 Werkput 2

Werkput 2 werd aangelegd in het zuidoosten van de onderzoekslocatie, ten oosten van WP1. Op deze plaats werden garageboxen afgebroken. De werkput heeft afmetingen van circa 3,25 x 3,15 m en er werden drie vlakken in aangelegd (Fig. 27). Omwille van de bovenliggende garageboxen werd vlak 1 op circa 37,30 m TAW (ongeveer 70 cm onder het maaiveld) gegraven, op de overgang van ophoging 1 naar ophoging 2. Boven het vlak bevonden zich nog restanten van de funderingen die te relateren zijn aan de afgebroken garageboxen (M203). Deze bestaan uit bakstenen van 18,6 x 8,7 x 6,3 cm, gelegd in een bed van cementmortel. In dit vlak werd slechts één muurrest aangetroffen, namelijk M201 uit de nieuwste tijd.

Iets naar achter bevindt zich de funderingsmuur M204 met bakstenen (18,5 x 8,4 x 6,5 cm) in wild verband en kalkmortel. Deze muur kan in verband gebracht worden met de 17de-eeuwse infirmerie. Ophogingslaag 1 bestond uit droge leem met zeer veel baksteenpuin dat zoals gezegd te relateren is aan de 20ste-eeuwse garages. In deze laag werd een fragment industrieel wit met stempel *manufacture imperiale & royal* aangetroffen naast twee fragmenten grijs aardewerk (V001, Fig. 29). Ophogingslaag 2 is gekenmerkt door een homogeen bruine klei met baksteenbrokjes, houtskool, kalk, aardewerk en bot. De laag omvatte uitsluitend daktegels (V004). Naast ophogingslagen 2 en 3 werd in het noordelijk profiel nog ophogingslaag 4 aangetroffen. Deze laag is jonger dan ophoging 2 en 3, en ouder dan M201.

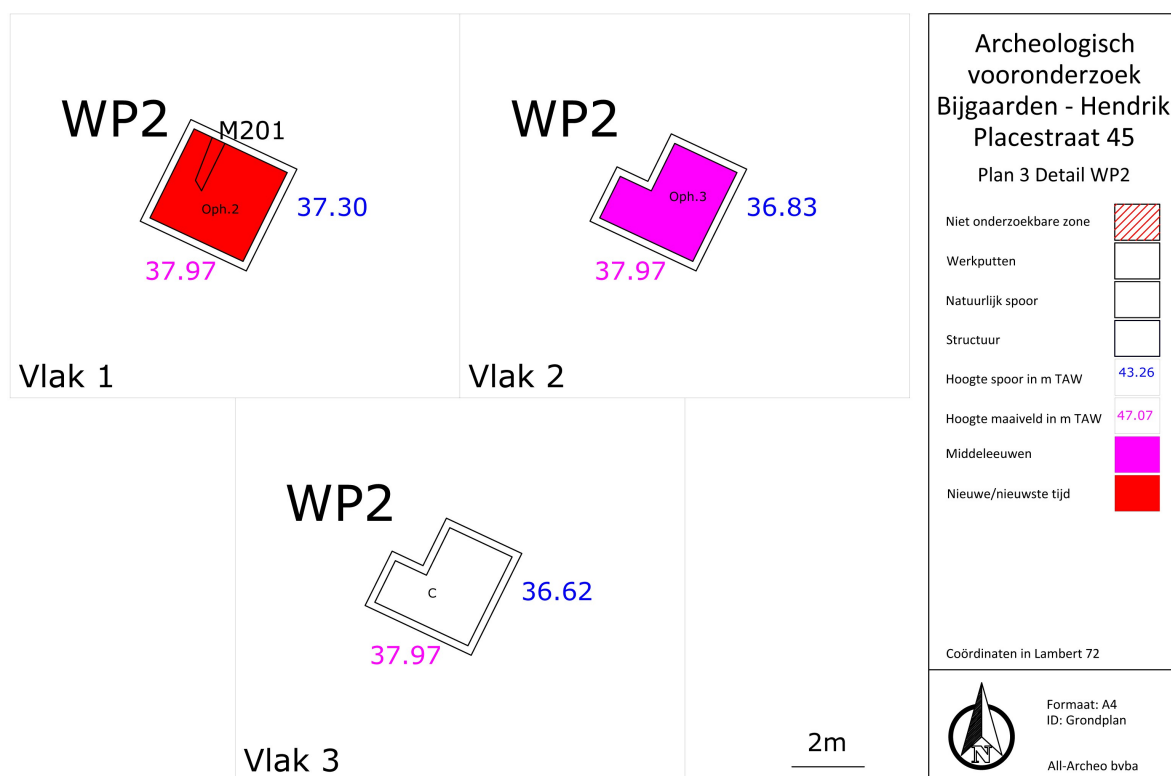

Fig. 27: Grondplan WP2

Fig. 28: WP2 Vlak 2 en M201 (links).

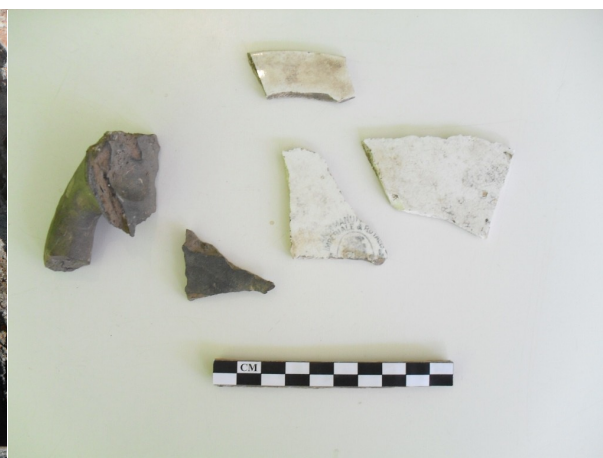

Fig. 29: V001.

Vlak 2 werd op ongeveer 36,83 m TAW aangelegd, op de overgang van ophogingslaag 2 naar ophogingslaag 3. In de noordwestelijke hoek van de werkput werd voor M201 afgegraven,

waardoor de werkput een soort L-vorm kreeg. De ophogingslaag 3 bestaat uit heterogene bruingrijze klei met baksteenspikkels, aardewerk en bot. In deze laag werd, naast daktegels, onder meer een oorfragment gedraaid grijs aardewerk van een waterkan (V005, Fig. 31) aangetroffen, evenals een wandfragment rood aardewerk dat intern volledig geglaazuurd werd (V007). De laag moet op het einde van de middeleeuwen of het begin van de nieuwe tijd geplaatst worden.

Fig. 30: WVP2 Vlak 3.

Fig. 31: V005

Het laatste vlak (vlak 3) bevond zich op circa 36,62 m TAW en werd aangelegd op de C-horizont. Hierin werden verder geen sporen of vondsten aangetroffen. De werkput is zo klein, omdat ze ingepast diende te worden tussen verschillende muren.

5.2.3 Werkput 3

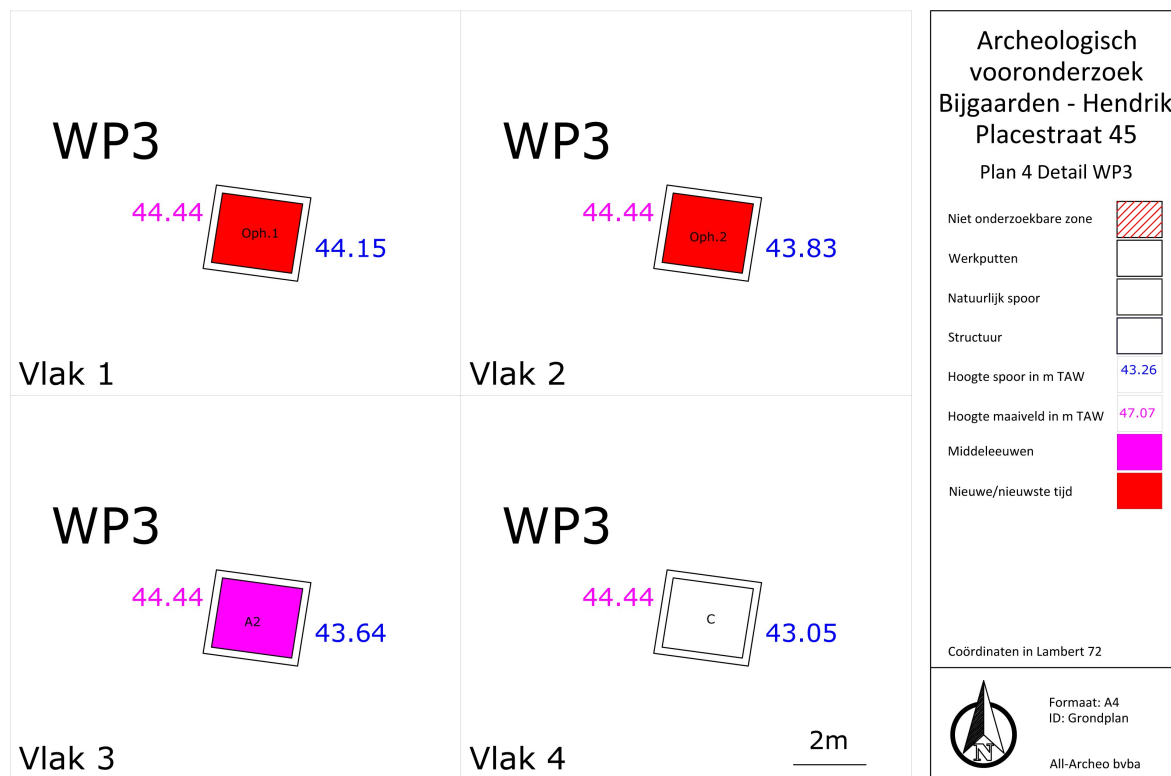

Fig. 32: Grondplan WP3

In werkput 3 werden in totaal vier vlakken aangelegd (Fig. 32). De werkput bevindt zich op de zuidelijke binnenkoer van het klooster en heeft afmetingen van circa 2,64 x 2,34 m. Vlak 1 werd aangelegd op circa 44,15 m TAW (circa 30 cm onder het maaiveld), op de overgang van de bouwvoor (A) naar het eerste archeologische niveau (oph. 1). In dit vlak werden geen muurresten aangetroffen. Ophogingslaag 1 is gelaagd geelbruin. Er werd geen dateerbaar materiaal in aangetroffen. Gezien de ligging in de binnenkoer van het nieuwe klooster, kan de laag echter in de nieuwe tijd, meer bepaald ten tijde van de bouw van dit klooster aan het einde van de 19de eeuw, begin van de 20ste eeuw, gesitueerd worden.

Fig. 33: WP3 Vlak 1.

Fig. 34: WP3 Vlak 2.

Vlak 2 werd aangelegd op ongeveer 43,83 m TAW, op de overgang van ophogingslaag 1 naar ophogingslaag 2. De gevlekte bruine laag omvatte onder meer baksteen, een pootje van een grape, een fragment steengoed en een wandfragment geglazuurd aardewerk (V024, Fig. 35 en Fig. 37). De vondsten plaatsen de laag in de 15de eeuw of later.

Het volgende vlak (vlak 3) werd op de overgang tussen ophogingslaag 2 en A2 aangelegd, meer bepaald op circa 43,64 m TAW. De oude teellaag (A2) is gevlekt bruingrijs van kleur. In de laag werd een wandfragment geglazuurd Maaslands wit aardewerk, een oorfragment steengoed (V023, Fig. 36), een wandfragment rood aardewerk en een randfragment steengoed (V030) aangetroffen, evenals daktegels. De vondsten lijken ook deze laag te plaatsen in de late middeleeuwen.

Fig. 35 V024, schaal 1:2

Fig. 37: V024

Fig. 36: V013

Het laatste vlak (vlak 4) is op een hoogte van ongeveer 43,05 m TAW gesitueerd. Net boven dit vlak bevindt zich ophogingslaag 3, met een gevlekte bruine vulling en baksteenfragmenten. In vlak 4 bevindt zich de homogeen blauwe moederbodem (C).

Fig. 38: WP3 Vlak 3.

Fig. 39: WP3 Vlak 4.

5.2.4 Werkput 4

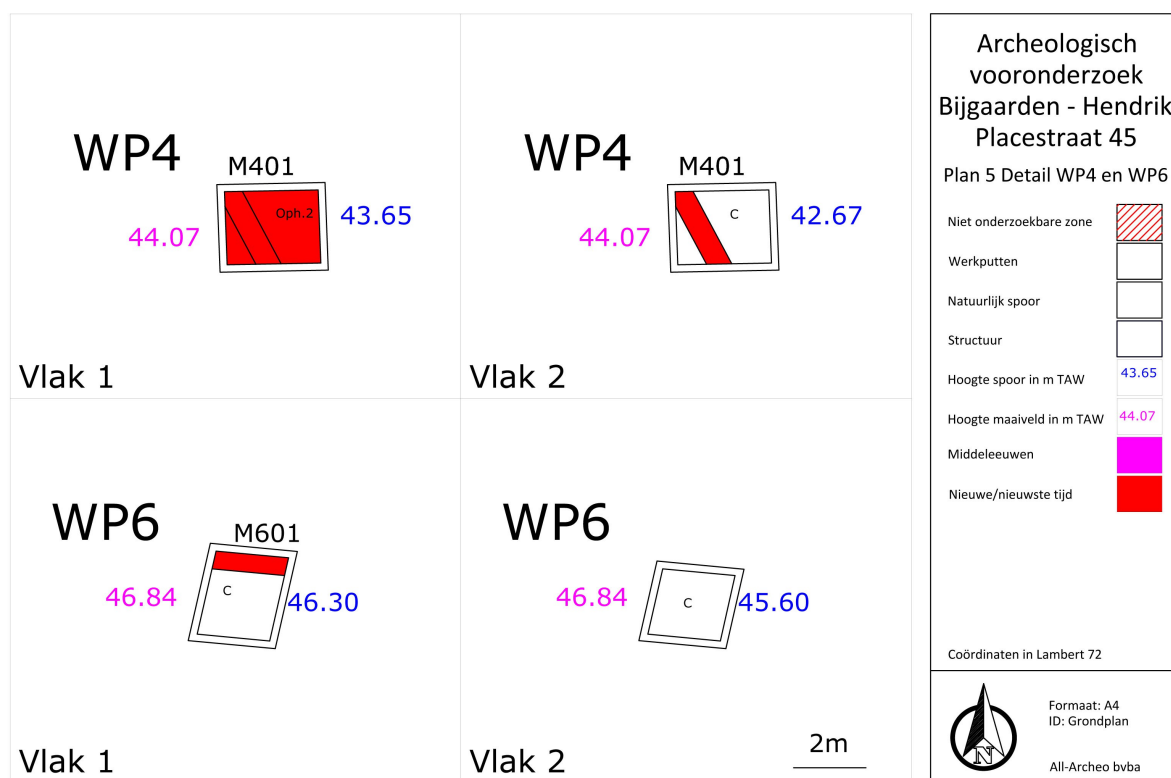

Fig. 40: Grondplan WP4 en WP6

In werkput 4 werden in totaal twee vlakken aangelegd (Fig. 40). De werkput bevindt zich op de zuidelijke binnenkoer van het klooster, ten zuiden van WP3. De werkput heeft afmetingen van circa 3,00 x 2,43 m. Vlak 1 werd aangelegd op circa 43,65 m TAW (circa 40 cm onder het maaiveld), op de overgang van ophogingslaag 1 naar ophogingslaag 2. In dit vlak is een gewelfde riolering uit de 19de eeuw aangetroffen (M401). De bakstenen van het gewelfde halfsteensverband hebben een afmeting van 18,5 x 8,4 x 6,5 cm en werden in een kalkmortel ingebed.

Ophogingslaag 1 is gevlekt geelbruin. Er werd geen dateerbaar materiaal in aangetroffen. Gezien de ligging in de binnenkoer van het nieuwe klooster en de stratigrafische relatie met M401, kan de laag in de nieuwe tijd, eerder omstreeks de 20ste eeuw, geplaatst worden. Ophogingslaag 2 omvatte bouw materiaal, waaronder daktegels (V020 en V021), die de laag in de nieuwe tijd plaatsen. Vlak 2 werd bovenaan de C-horizont aangelegd. Hieruit blijkt dat M401 tot in de C-horizont werd aangelegd. Andere sporen werden hier niet aangetroffen.

Fig. 41: WP4 Vlak 1 en M401.

5.2.5 Werkput 5

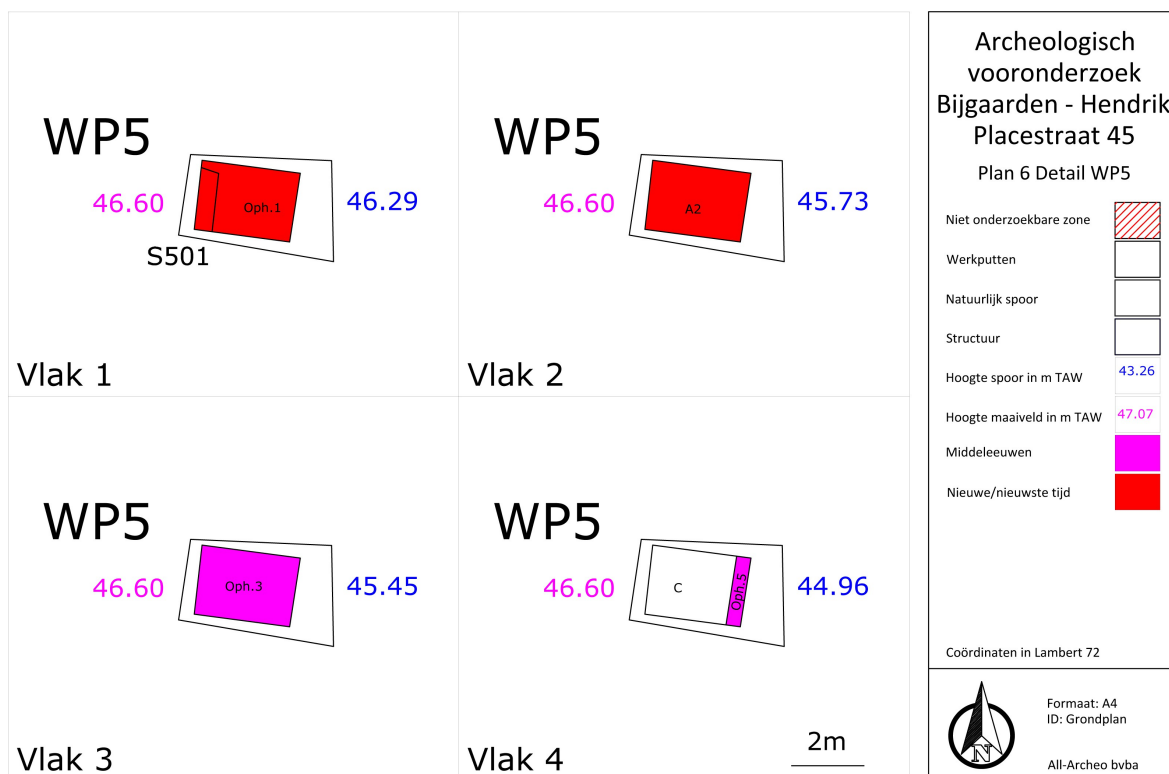

Fig. 42: Grondplan WP5

In werkput 5 werden in totaal vier vlakken aangelegd (Fig. 40). De werkput bevindt zich op de noordelijke binnenkoer van het klooster en heeft afmetingen van circa 3,90 x 2,86 m. Vlak 1 werd aangelegd op circa 46,29 m TAW (circa 30 cm onder het maaiveld), op de overgang van de

bouwvoor (A1) naar ophogingslaag 1. In dit vlak werd spoor 501 aangetroffen. Dit witte, homogene spoor, bestaande uit kalk, moet als specie- of mortelbak geïnterpreteerd worden. Ophogingslaag 1 is bovendien gekenmerkt door bruinbeige klei met baksteenpuin en kalkmortel. Noch in de laag, noch in het spoor werden vondsten aangetroffen, maar omwille van de ligging en aard, kunnen beide in de 20ste eeuw geplaatst worden.

Fig. 43: WP5 Vlak 2.

Fig. 44: WP5 Vlak 4.

Het tweede vlak werd op 45,73 m TAW aangebracht, op de overgang van ophogingslagen 1 en 2 naar de oude teellaag (A2). De donkerbruine teelaarde bevatte baksteen- en houtskoolspikkels en aardewerk. Ook in deze laag werd geen dateerbaar materiaal aangetroffen.

Ophogingslaag 3, dat zich in vlak 3 bevindt, is gekenmerkt door homogene bruine klei met baksteen- en houtskoolspikkels. In de laag werden bovendien vier wandfragmenten intern geglaazuurd aardewerk aangetroffen (V032, Fig. 45).

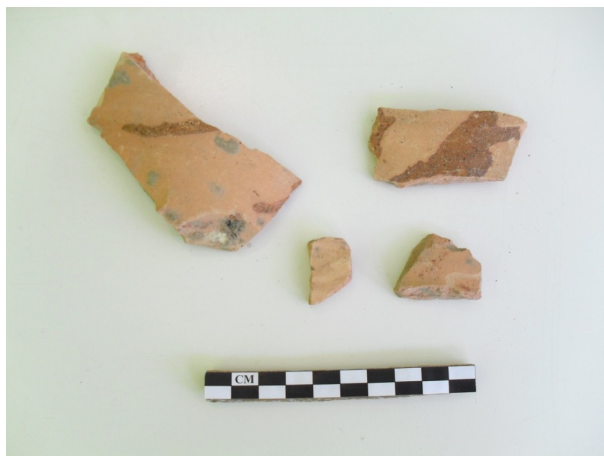

Fig. 45: V032

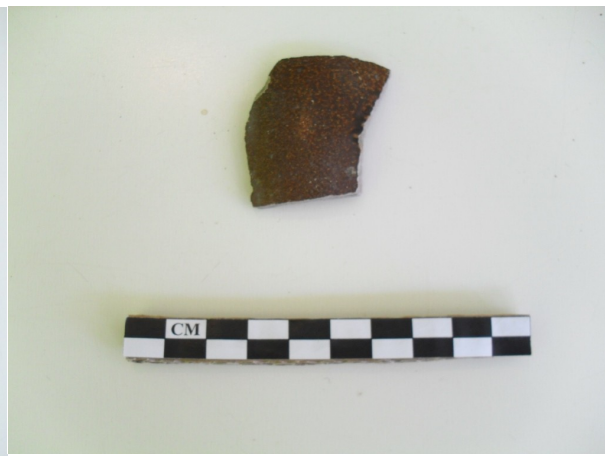

Fig. 46: V34

Het laatste vlak (vlak 4) werd onder de heterogeen bruinbeige ophogingslaag 4 aangelegd, op een hoogte van 44,96 m TAW. Naast de grijze moederbodem (C) is in dit vlak nog een smalle strook van ophogingslaag 5 te herkennen. Deze laatste laag is homogeen donkerbruin met baksteenspikkels en houtskool. Bovendien werd uit de laag een wandfragment steengoed met grijze breuk, paarse engobe aan de binnenzijde en bruinpaarse engobe aan de buitenzijde ingezameld (V034, Fig. 46).

5.2.6 Werkput 6

In werkput 6 werden in totaal twee vlakken aangelegd (Fig. 40). De werkput bevindt zich op de noordelijke binnenkoer van het klooster en heeft afmetingen van circa 2,42 x 2,77 m. Vlak 1 werd aangelegd op circa 46,30 m TAW (circa 55 cm onder het maaiveld), op de overgang van de bouwvoor (A) naar de moederbodem (C). In dit vlak bevindt zich het uitbraakpuin van M601, bestaande uit baksteen en beton. Dit uitbraakspoor is in de 20ste eeuw te plaatsen. Ook de rioolkoker (M602), die in het westelijke profiel terug te vinden is, moet in de 20ste eeuw gesitueerd worden. Het tweede vlak werd net onder het uitbraakspoor aangebracht, op 45,60 m TAW. In dit vlak werden geen sporen vastgesteld.

Fig. 47: WP6 Vlak 1 met uitbraakspoor M601.

Fig. 48: WP6 Profiel west.

5.2.7 Werkput 7

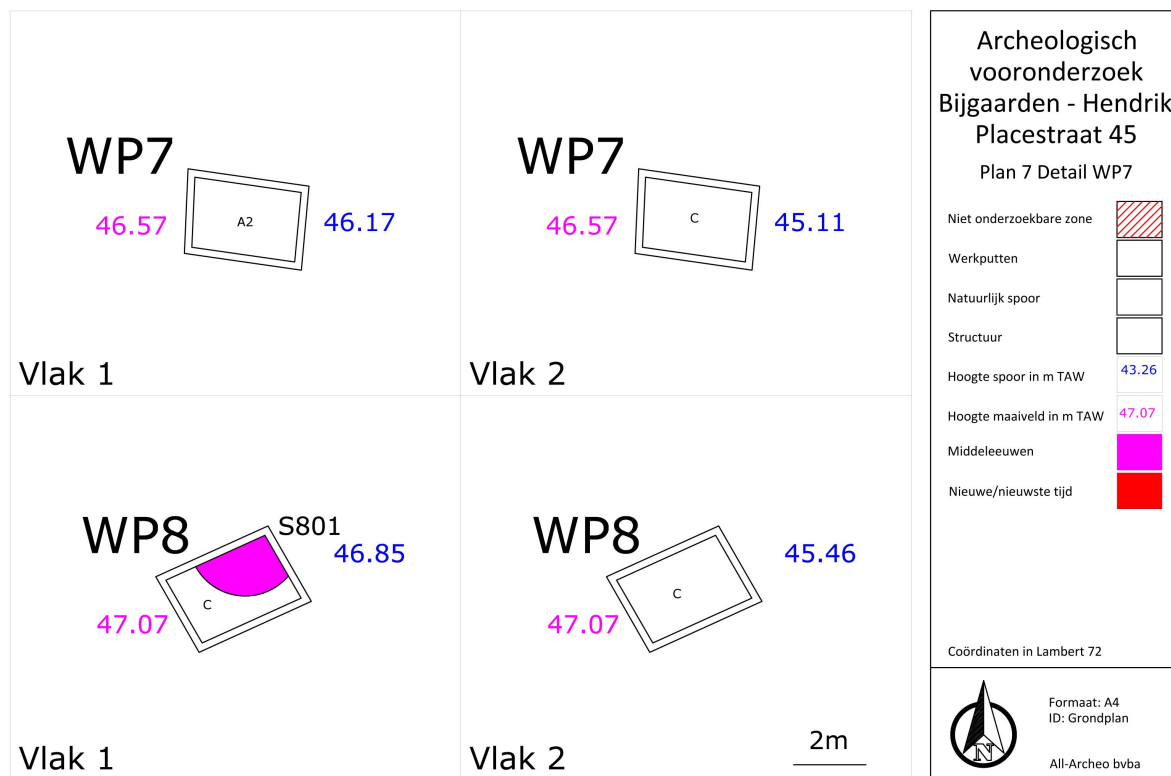

Fig. 49: Grondplan WP7 en WP8

In werkput 7 werden in totaal twee vlakken aangelegd (Fig. 49). De werkput bevindt zich ten westen van WP3 en WP4, aan de andere zijde van het gebouw. De werkput heeft afmetingen van circa 3,39 x 2,34 m. Vlak 1 werd aangelegd op circa 46,17 m TAW (circa 40 cm onder het maaiveld), op de overgang van de bouwvoor (A1) naar de oude teellaag (A2). A1 is homogeen donkerbruin. A2 kan moeilijk van de bovenliggende laag onderscheiden worden, maar heeft een iets lichtere kleur. Er bevinden zich baksteenfragmenten in beide lagen. Het tweede vlak werd op 45,11 m TAW aangebracht in de kleiige moederbodem (C).

Fig. 50: WP7 Vlak 1.

5.2.8 Werkput 8

In werkput 8 werden in totaal twee vlakken aangelegd (Fig. 49). De werkput bevindt zich ten westen van WP7 en heeft afmetingen van circa 3,42 x 2,41 m. Vlak 1 werd aangelegd op circa 46,85 m TAW (circa 20 cm onder het maaiveld) op de overgang van de bouwvoor (A) naar de moederbodem (C). In dit vlak bevindt zich het spoor 801, te situeren in de late middeleeuwen (14de eeuw), waarin huttenleem, kalksteen en aardewerk werd aangetroffen. Kuil S801 is gelaagd, waarbij laag a donker bruingeel is, laag b is homogeen donkergrijs en laag c is licht grijsgeel. Het tweede vlak werd net onder het spoor aangebracht, op 45,46 m TAW. In dit vlak konden geen sporen vastgesteld worden.

Fig. 51: WP8 Vlak 1 met S801.

Fig. 52: WP8 Profiel oost met coupe S801.

5.3 Afgebakende sites

Op basis van de resultaten van het terreinonderzoek werd geen site afgebakend. De aangetroffen sporen lijken in hoofdzaak te dateren in de nieuwe en nieuwste tijd en omvatten grotendeels muurfragmenten en antropogene ophogingslagen die te relateren zijn aan de afbraak en de heropbouw van het klooster doorheen de eeuwen.

Er werden bijgevolg geen sporen aangetroffen die in verband te brengen zijn met de vondsten op het oude klooster. Dit is niet noodzakelijk tegen de verwachtingen in, aangezien de verstoring zich buiten de afgebroken kloostergebouwen situeert.

5.4 Besluit

Op basis van de resultaten van het terreinonderzoek werd geen site afgebakend. De aangetroffen sporen lijken in hoofdzaak te dateren in de nieuwe en nieuwste tijd en omvatten voornamelijk antropogene ophogingslagen. Enkel in werkput 7 werden geen ophogingslagen aangetroffen, maar twee lagen teelaarde (A1- en A2-horizont) die op de moederbodem (C-horizont) gelegen zijn. In WP1 werden meerdere muren aangetroffen die in verband kunnen staan met de voormalige wasserij en infirmerie. In WP8 kan de kuil eventueel in de eerste bewoningsfase gesitueerd worden, wat deze archeologisch relevant maakt. Toch is er op het overige terrein geen bewijs gevonden van archeologisch relevante sporen of afbakening van een site.

6 Waardering

De aangetroffen sporen blijken grotendeels te dateren in de nieuwe en nieuwste tijd en omvatten in hoofdzaak antropogene ophogingslagen en enkele muurfragmenten.

Beleving

Belevingswaarde in functie van schoonheid en herinneringswaarde is niet van toepassing.

Fysieke kwaliteit

Tijdens het onderzoek kon vastgesteld worden dat er voornamelijk antropogene ophogingslagen aanwezig zijn op het terrein, als gevolg van de afbraak en heropbouw van het klooster doorheen de eeuwen. Deze hebben de gaafheid van het archeologisch erfgoed aangetast.

Enkel het onderzochte bodemprofiel van werkput 7 in het noordwestelijke deel van het terrein lijkt te wijzen op een betere bewaringstoestand van het bodemarchief. Toch zijn hier geen andere horizonten aangetroffen dan de bouwvoor (A) en een oude teellaag (A2).

Antwoord onderzoeksvragen

Tijdens de prospectie met ingreep in de bodem:

- Bevinden de sporen zich in stratigrafisch verband?
 - Het onderzoek toonde de aanwezigheid aan van enerzijds muurresten en anderzijds grondsporen. De aangetroffen archeologische resten bevonden zich op verschillende niveaus, gerelateerd aan de stratigrafische opbouw van de bodem.
- Hoeveel verschillende lagen/stratigrafie zijn er te onderscheiden in de verschillende proefputten? En hoe zijn die over de verschillende proefputten heen gelinkt?
 - Over de verschillende proefputten werden twee tot vier verschillende vlakken aangelegd, telkens op de overgang van de ene laag naar de andere. Meestal gaat het om de grens tussen ophogingslagen, op de grens met de A-horizont en op de grens met de C-horizont. De aanwezigheid van een A-horizont boven de C-horizont werd in nagenoeg elke werkput vastgesteld. De aanwezigheid van ophogingslagen werd vooral vastgesteld ter hoogte van de zone van de infirmerie en in het oostelijke deel van de zone van de serviceflats. In het westen van de zone van de serviceflats werden geen ophogingslagen vastgesteld en bestaat de lagenopbouw uitsluitend uit een A-horizont, die gelegen is op de C-horizont.
- Uit welke periode dateren de vondsten?
 - De meeste vondsten dateren uit de nieuwe tijd of uit de late middeleeuwen.
- Hoe is de bewaringstoestand van de sporen?
 - De bewaringstoestand van de sporen is globaal genomen matig te noemen, als gevolg van antropogene ophogingslagen, gerelateerd aan de afbraak en heropbouw van het klooster doorheen de eeuwen. De aanwezigheid van een bewaarde A-horizont wijst wel op een goede bewaringstoestand van het aanwezige bodemarchief. Dit is vooral het geval voor het westelijke deel van de zone van de serviceflats.
 - Ter hoogte van werkputten 3 en 5 kan op basis van de bodemopbouw echter vastgesteld worden dat de zone geroerd lijkt, terwijl de zone ter hoogte van werkput 6 zelfs verstoord genoemd kan worden. Het betreft de werkputten in het (noord)oosten van de zone van de serviceflats.
- Wat was de invloed van de bestaande bebouwing/verhardingen op het archeologisch erfgoed?
 - De bestaande bebouwing is behoorlijk diep gefundeerd en heeft eventuele oudere resten bijgevolg geroerd of volledig verstoord. De aangebrachte verharding heeft een minder grote verstoringsdiepte en heeft een minder nefaste invloed gehad op het aanwezige bodemarchief.

- Op welke diepte bevindt zich de natuurlijke bodem?
 - De C-horizont bevindt zich over het algemeen op een diepte tussen 1,35 en 1,64 m onder het huidige maaiveld. Waar resten van een A-horizont aanwezig waren, bevonden deze zich op een diepte tussen 80 en 87 cm in het oosten van de zone van de serviceflats en 22 tot 40 cm in het westen van de zone van de serviceflats.
- Wat is de impact van de geplande werken op de archeologische waarden?
 - De geplande werken hebben een nefaste invloed op de aanwezige archeologische waarden, aangezien de geplande verstoringsdiepte dieper reikt dan de niveaus waarop relevante archeologische waarden aangetroffen werden.
- Kunnen de resultaten van de bureaustudie fijngesteld worden?
 - Het uitgevoerde archeologische onderzoek sluit aan bij de resultaten van de bureaustudie en de verwachtingen die hieruit voortvloeiden. Ter hoogte van de infirmerie werden diverse muurresten aangetroffen, terwijl muurresten en sporen ter hoogte van de zone van de serviceflats schaarser zijn. De muurresten en aanwezigheid van resten van een duidelijke en relatief dikke A-horizont die aangetroffen werden tijdens het onderzoek, sluiten aan bij de verwachting van bijgebouwen en tuinzone ter hoogte van dit deel van het terrein.

Inhoudelijke kwaliteit

De aangetroffen ophogingslagen en muurresten lijken van inhoudelijke kwaliteit eerder beperkt op archeologisch vlak. Ook de aanwezigheid van de overige sporen heeft slechts een beperkte inhoudelijke kwaliteit.

Het archeologisch onderzoek van het terrein heeft echter wel een inhoudelijke kwaliteit in de zin dat het informatie bijdraagt aan de landschapsarcheologie, en verder ook aan een holistische 'culturele biografie' van het landschap. Dit is interessant om de aard, verspreiding en 'kwaliteit' van het archeologisch erfgoed te kunnen inschatten.⁵ Bovendien is het zo duidelijker waar het afgebroken klooster wel en vooral niet aanwezig was.

- Welke onderzoeksvragen moeten bij een eventueel vervolgonderzoek beantwoord worden?
 - Niet van toepassing
- Wat is de te volgen opgravingsstrategie bij een vervolgonderzoek?
 - Niet van toepassing

⁵ http://www.onderzoeksbalans.be/onderzoeksbalans/archeologie/methoden_en_technieken/terreinevaluatie/inleiding

7 Analyse van de geplande situatie: effecten

Door middel van een analyse van de geplande situatie wordt onderzocht op welke wijze en in welke mate de effecten, zijnde de geplande ingreep in de bodem, de aanwezige archeologische waarden zal beïnvloeden. Dit maakt mogelijk om voor de verschillende effecten, adviezen op te stellen.

Fysieke aantasting van archeologische waarden

De geplande werkzaamheden noodzaken een aantal bodemingrepen die tot op zekere diepte het bodemarchief volledig zullen vergraven.

Aantasting ensemblewaarde van archeologische waarden

De ensemblewaarde van de archeologische waarden is beperkt bewaard, gezien de vele ophogingslagen. De geplande bodemingreep zal de ensemblewaarde wel verder aantasten.

Degradatie van archeologische waarden

De gaafheid lijkt over het grootste deel van het onderzoeksterrein reeds enigszins aangetast.

Deformatie van archeologische waarden

Als gevolg van de druk uitgeoefend door de in te planten gebouwen, zal ook een deel van de onderliggende bodem die niet onmiddellijk fysiek aangetast is, gecompacteerd worden. Ook de zware werfmachines zullen de bodem enigszins verstoren in de zones die niet onmiddellijk fysiek worden aangetast.

8 Aanbevelingen

8.1 Adviezen

Op basis van de waardering van de aangetroffen archeologische sporen en een analyse van het geplande grondverzet, worden voor het onderzoeksgebied de volgende opties overwogen:

Door middel van het uitgevoerde vooronderzoek werden de verschillende archeologische waarden in voldoende mate in kaart gebracht en geïnterpreteerd. Verder archeologisch onderzoek hiervan lijkt dan ook weinig zinvol. Bijgevolg wordt de vrijgave van het terrein geadviseerd.

9 Bibliografie

9.1 Publicaties

Beeckmans, R., 1997: 1897-1997. *Honderd jaar Broeders van de Christelijke Scholen in Groot-Bijgaarden*, Groot-Bijgaarden.

Berliere, U., 1964: *Monasticon Belge, Tome IV, Province de Brabant, Premier Volume*, Luik, 219-242.

Cockx, R., 1989: *Het benedictinessenklooster van Groot-Bijgaarden: van priorij tot abdij (1381-1548)*, onuitgegeven licentiaatsverhandeling, Katholieke Universiteit Leuven.

Coomans, Th., 2003: De Pauw, Karel-Lodewijk (broeder Marès-Joseph), in: Van Loo, A.(red.), 2003: *Repertorium van de architectuur in België van 1830 tot heden*, Antwerpen, 258-259.

Cosyn, A., 1910: *Grand-Bigard. Notice Descriptive*, Brussel.

De Maegd C./S. Van Aerschot, 1975: *Inventaris van het cultuurbezit in België, Architectuur, Vlaams-Brabant, Halle-Vilvoorde, Bouwen door de eeuwen heen 2n*.

De Neef, J., 2008: *Het domeinbeheer van de abdij van Groot-Bijgaarden*, onuitgegeven licentiaatsverhandeling Universiteit Gent.

Deneef, R./J. Wijnant, 2005: Dilbeek (Groot-Bijgaarden): Sint-Wivinaklooster, In: Deneef, R. (red.), 2005: *Historische tuinen en parken van Vlaanderen, Inventaris Vlaams-Brabant, Pajottenland - zuidwesten van Vlaams Brabant, M&L Cahier, 11*, Brussel, 68-76.

Giraud, P., 1965: L'histoire de Wivine et de ses compagnes, *Brabant Tourisme*, 10, 28-30.

Godding-Ganshof, F., 1948-1955: Le Prieuré de Grand-Bigard depuis sa fondation jusqu'en 1381, *Société Royale d'Archeologie de Bruxelles. Annales*, 48, 9-70.

Huysentruyt, A., 1988: De monialen van Groot-Bijgaarden tot de 14de eeuw, volgens nekrologie, *Eigen Schoon en de Brabander*, 71, 1-3, 32-48.

Huysentruyt, A., 1989: De heilige Wivina van Groot-Bijgaarden volgens documenten uit de XIIde eeuw, *Eigen Schoon en de Brabander*, 72, 7-9, 327-328.

Lindemans, P., 1942: De Pachthoven van de Abdij Groot-Bijgaarden, *Eigen Schoon en de Brabander*, 25, 97-110.

Palmaerts, R. 1946: *Bouwkundige archeologische studie der voormalige abdijkerk der edele Dames van Benedictus te Groot-Bijgaarden*, onuitgegeven licentiaatsverhandeling, Katholieke Universiteit Leuven.

Platteau, A./L. Schouppe, 1983: *Poortgebouw en priesterhuis van de voormalige abdij van Groot-Bijgaarden. Voorbereidend onderzoek tot het samenstellen van een restauratiedossier*, Verhandeling voorgelegd tot het behalen van de Graad van architect aan het Sint-Lukas Hoger Architectuurinstituut te Brussel.

Scheir, O./J. Braat, 2002: *Groot-Bijgaarden, Hendrik Placestraat 45, Het Sint-Wivinaklooster. Studie van de buitenruimtes*, onuitgegeven verhandeling opleiding Monumenten en Landschapszorg Antwerpen.

Sevenants W., 2009: Proefsleuvenonderzoek voorafgaand aan de realisatie van de verkaveling "Wolsemveld zone 3, deel 3".

s.n., 1895: *Simple notes sur Dilbeek, Anderlecht et Schepdaal*, Luik.

s.n., 1931: *Sainte Wivine Vierge. Fondatrice et première supérieure de l'abbaye Bénédictine de Grand Bigard*, Luik.

s.n., 1950: *Het Sint-Wivinaklooster van Groot-Bijgaarden in het verleden*, z.p.

s.n., 1965: *Huiskroniek van het Sint-Wivinaklooster 1897-1964 Groot-Bijgaarden*, z.p.

Van Belle, J.L., 1994: *Signes Lapidaires. Nouveau dictionnaire Belgique et Nord de la France*, s.l., 260.

Van Bellingen, S., 2000: Middeleeuwse en postmiddeleeuwse vloertegels uit de voormalige priorijkerk van Groot-Bijgaarden (gem. Dilbeek, prov. Vlaams-Brabant), *Ons Graafschap. Jaarboek van de Geschied- en Heemkundige Kring van het Graafschap Jette en Omgeving* vzw, 27, 46-69.

Van Gele, A. (red.), 1901: *Le Brabant en Images. Illustrations de Ad. Hamesse, Alf. Ronner, Henry Cassiers, E. Puttaert, Tichon et Dedoncker*, Brussel.

Van Liedekerke, M., 1997: *Het Sint-Wivinaklooster, Monumentenmap uitgegeven door het gemeentebestuur van Dilbeek naar aanleiding van Open Monumentendag op zondag 14 september 1997*, Dilbeek.

Verbesselt, J., 1967: *Het parochiewezen in Brabant tot het einde van de 13e eeuw, deel VI, Tussen Zenne en Dender V*, Geschied- en Oudheidkundig Genootschap van Vlaams-Brabant, Pittem, 53-123.

Wauters, A., 1971 (heruitgave van 1855): *Histoire des environs de Bruxelles, Description historique des localités qui formaient autrefois l'Ammanie de cette ville*, deel 3A, Brussel, 116-137.

Werkgroep Pajottenland, 2007: *Pajottenland. Een land om lief te hebben*, Lennik, 81-84, 87-89.

9.2 Bronnen

Archief Onroerend Erfgoed Vlaams-Brabant, dossiers Sint-Wivina-abdij.

Archief Onroerend Erfgoed Vlaams-Brabant, Archief Koninklijke Commissie voor Monumenten en Landschappen, Dilbeek, Sint-Wivina-abdij Groot-Bijgaarden.

Kadasterarchief Vlaams-Brabant, mutatieschetsen Dilbeek, afdeling IV (Groot-Bijgaarden), 1865/9, 1891/3, 1895/4, 1899/4, 1901/33, 1902/8, 1903/8, 1909/7, 1928/22, 1929/30, 1941/18, 1952/25, 1959/25 en 1966/30.

9.3 Websites

Agentschap voor geografische informatie Vlaanderen (2013)
<http://geo-vlaanderen.agiv.be/>

Centrale Archeologische Inventaris (2013)

<http://cai.erfgoed.net/cai/index.php>

Databank ondergrond Vlaanderen (2013)

<http://dov.vlaanderen.be>

Geoloket Vlaams-Brabant (2013)

<http://gis.vlaamsbrabant.be/webgis/bin/view/AtlasBuurtwegen>

Nationaal geografisch instituut (2013)

<http://www.ngi.be>

Onderzoeksbalans Onroerend Erfgoed Vlaanderen (2013)

Vlaams instituut voor het Onroerend Erfgoed (VIOE)

<http://www.onderzoeksbalans.be>

10 Bijlagen

10.1 Lijst van afkortingen

CAI	Centrale Archeologische Inventaris
TAW	Tweede Algemene Waterpassing
DHM	Digitaal hoogtemodel

10.2 Glossarium

Ex situ	Tegenovergestelde van in situ.
Hydrografie	Beschrijving van de fysische eigenschappen van waterlichamen en het aangrenzende land.
In situ	Term gebruikt voor de aanduiding van archeologische resten die in dezelfde toestand worden teruggevonden als ze in het verleden door de mens zijn achtergelaten.
Off-site	Sporen die niet onmiddellijk aan een site kunnen toegewezen worden.
Onderzoeksgebied	Deel van het plangebied dat onderworpen is aan een archeologisch (voor)onderzoek.
Plangebied	Het terrein waarop een bodemverstorende activiteit wordt gepland of uitgevoerd.
Spijker	Bijgebouw dat dienst doet als opslagplaats.

10.3 Archeologische periodes

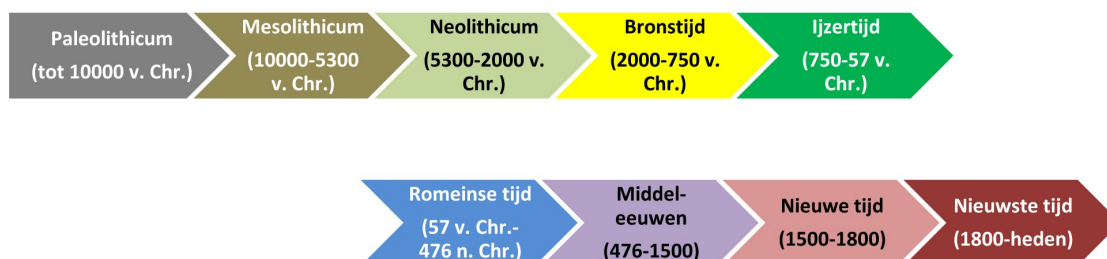

Fig. 53: Archeologische periodes

10.4 Plannen en tekeningen

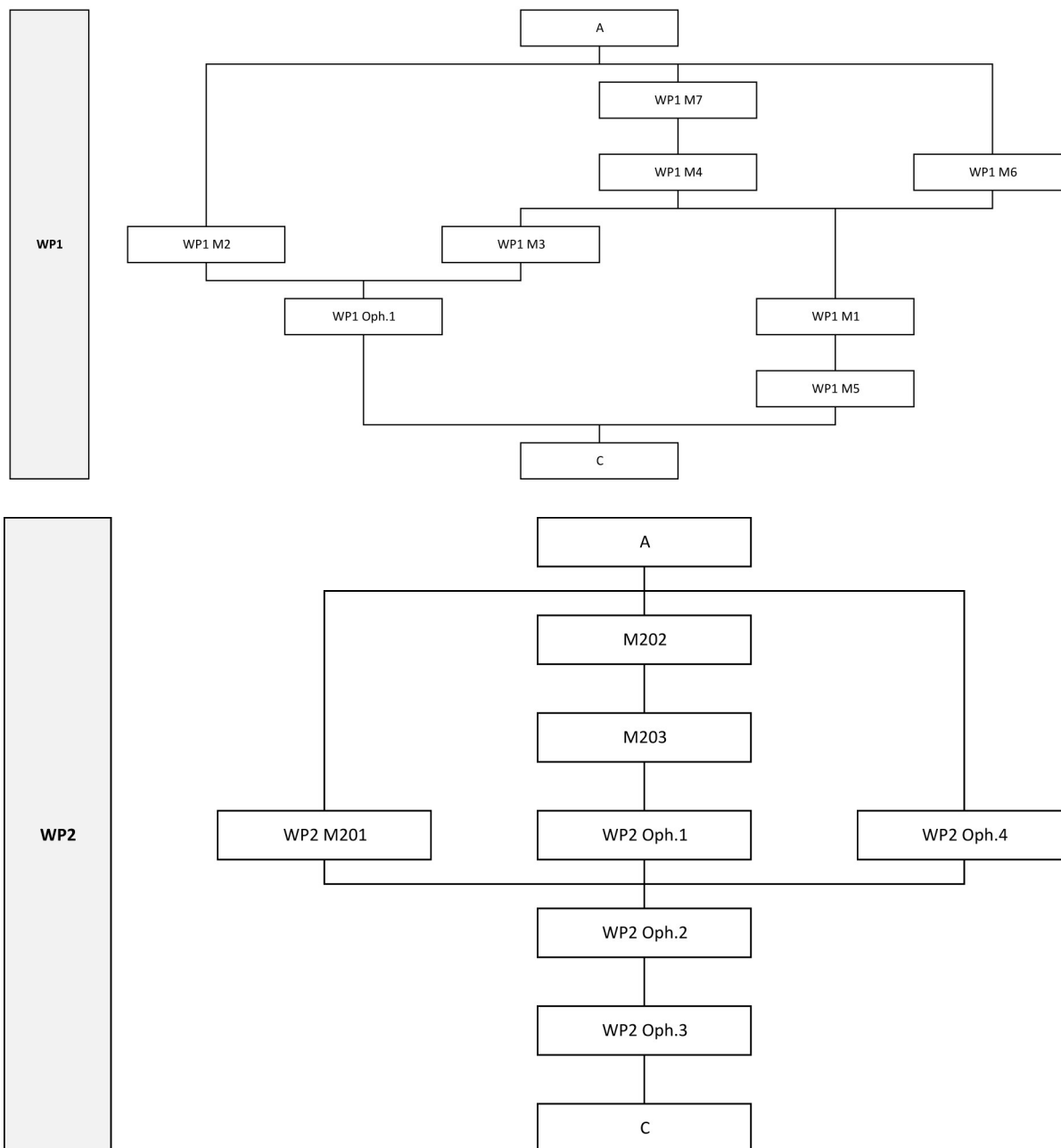
- Plan 1 Situering
- Plan 2 Detail WP1
- Plan 3 Detail WP2
- Plan 4 Detail WP3
- Plan 5 Detail WP4 en WP6
- Plan 6 Detail WP5
- Plan 7 Detail WP7 en WP8
- Plan 8 Fasering WP1
- Plan 9 Fasering WP2
- Plan 10 Fasering WP3

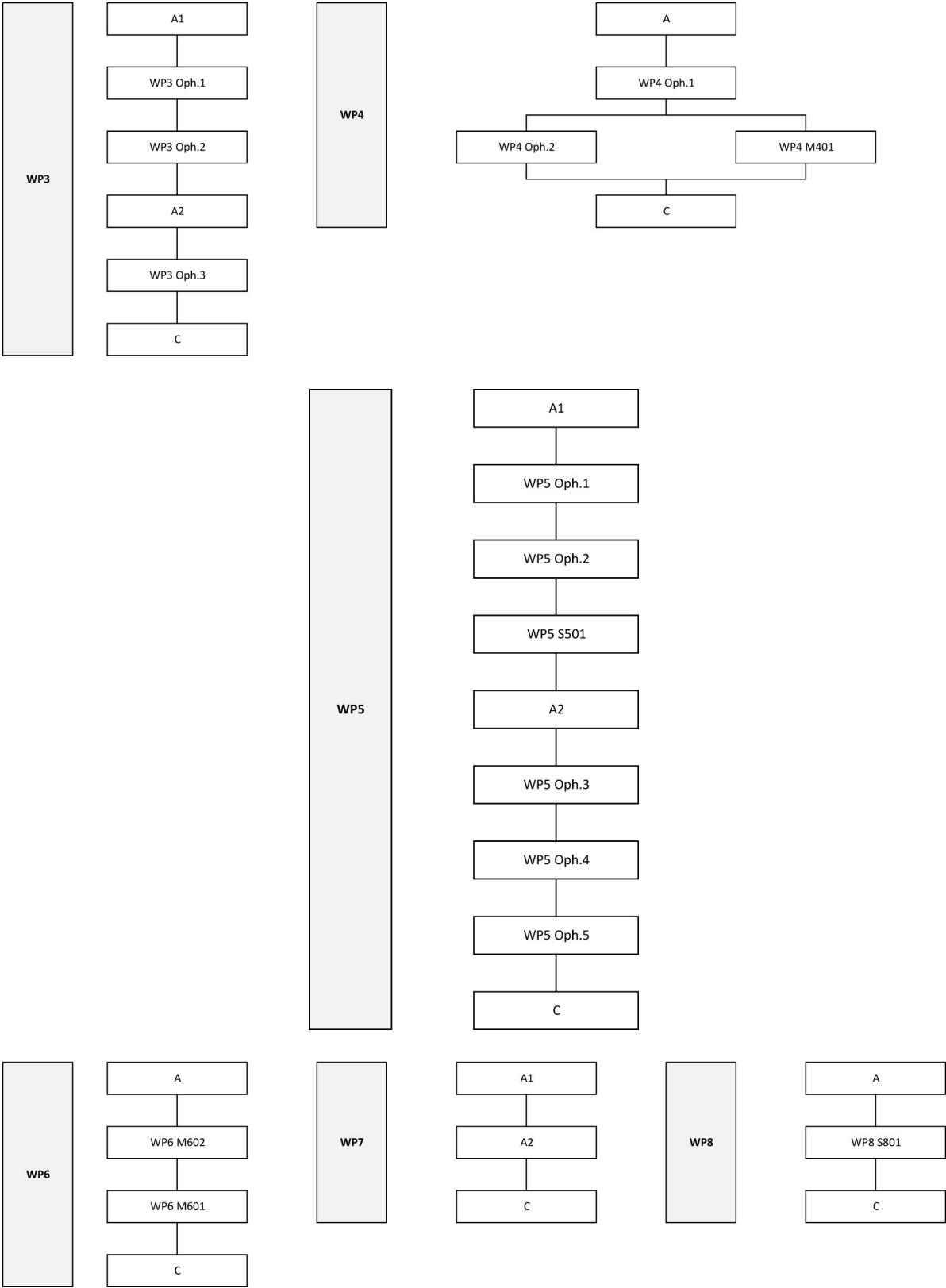
Plan 11 Fasering WP4 en WP6

Plan 12 Fasering WP5

Plan 13 Fasering WP7 en WP8

Profiel- en coupetekeningen

10.5 Harrismatrix

10.6 Sporenlijst

Werkput	Vlak	Spoor	Kleur			Homogeen/ heterogeen	Samenstelling	Inclusies	Interpretatie
			Donker/ licht	Hoofdkleur	Bijkleur				
5	1	501		Wit		Homogeen	kalk		Speciebak, 50 cm diep, 20ste eeuw
8	1	801		Bruin	grijs	heterogeen	klei	Huttenleem, kalksteen, aardewerk	Kuil, 160 cm diep, late middeleeuwen

10.7 Murenlijst

Werk-put	Muur	Omschrijving	Materiaal	Format (in cm)			Verband	Mortel				Interpretatie
				Lengte	Breedte	Hoogte		Hardheid	Samenstelling	Inclusies	Kleur	
1	1	fundering muur	baksteen	22.5	9	4.5	wild, herbruik	hard	kalk	kalk-brokken	beige met wit	fundering muur
1	2	beerput	beton									beerput
1	3	rioolkoker	beton									rioolkoker
1	4	fundering muur	baksteen	18.6	8.7	6.3	kruisverband	hard	cement		lichtgrijs	fundering garage
1	5	gewelfde riool	baksteen en beton	22.5	9	4.5	wild, herbruik	hard	cement		lichtgrijs	gewelfde riool
1	6	riool	grèsbuis, baksteen, beton	18.6	8.7	6.3	kruisverband	hard	cement		lichtgrijs	riool
1	7	muur	baksteen	industriël			kruisverband	hard	cement		lichtgrijs	fundering garage
2	201	muur	baksteen	19.2	7.8	5.2	slechts 1 steenlaag	hard	kalk	kalk-brokken	beige met wit	
2	202	muur	baksteen	industriël			kruisverband	hard	cement		lichtgrijs	fundering garage
2	203	fundering muur	baksteen	18.6	8.7	6.3	kruisverband	hard	cement		lichtgrijs	fundering garage
2	204	fundering muur	baksteen	23	9	5	wild	hard	kalk	kalk-brokken	beige met wit	fundering infirmerie
4	401	gewelfde riool	baksteen	18.5	8.4	6.5	gewelf halfsteensverband	hard	kalk	kalk-brokken	beige met wit	gewelfde riool
6	601	uitbraak puin	baksteen en beton									uitbraak
6	602	rioolkoker	baksteen en beton									

10.8 Lagenlijst

Werkput	Laagnummer	Vlak	Homogeen/ heterogeen	Kleur			Samenstelling	Inclusies	Interpretatie
				Donker/ licht	Hoofdkleur	Bijkleur			
1	A	0							Bouwvoor
1	Oph. 1	1	homogeen		bruin		zandig leem	BSTgruis, Kalkspikkels, HK, Bot	Ophogingslaag
1	Oph. 2	2	heterogeen		bruin	grijs	leem	HK, BSTgruis, AW, Bot, NST	Ophogingslaag
1	Oph. 3	3	heterogeen		blauw		klei	HK, AW, BST, Kalk, Bot	Ophogingslaag
1	C	4							Moederbodem
2	Oph. 1	0					droge leem	zeer veel BST-puin	Ophogingslaag
2	Oph. 2	1	homogeen		bruin		klei	BSTbrokjes, HK, Kalk, AW, Bot	Ophogingslaag
2	Oph. 3	2	heterogeen		bruin	grijs	klei	BSTspikkels, AW, Bot	Ophogingslaag
2	Oph. 4	3							Ophogingslaag
2	C	3							Moederbodem
3	A1	0	gevekt	donker	grijs				Bouwvoor
3	oph. 1	1	gelaagd		geel	bruin			Ophogingslaag
3	oph. 2	2	gevekt		bruin			BST	Ophogingslaag
3	A2	3	gevekt		bruin	grijs			Oude teellaag
3	oph. 3	3	gevekt		bruin			BST	Ophogingslaag
3	C	4	homogeen		blauw				Ophogingslaag
4	A	0	gevekt	donker	bruin				Bouwvoor
4	oph. 1	0	gevekt		geel	bruin			Ophogingslaag
4	oph. 2	1							Ophogingslaag
4	C	2							Moederbodem
5	A1	0	heterogeen	donker	grijs	zwart	kleizand		Bouwvoor
5	oph. 1	1	heterogeen		bruin	beige	klei	BSTpuin, Kalkmortel	Ophogingslaag
5	oph. 2	1	homogeen		grijs		klei		Ophogingslaag
5	A2	2	homogeen	donker	bruin		klei	BSTspikkels, Hkspikkels, AW	Oude teellaag
5	oph. 3	3	homogeen		bruin		klei	BSTspikkels, Hkspikkels	Ophogingslaag
5	oph. 4	3	heterogeen		bruin	beige	klei	zeer veel BST	Ophogingslaag
5	oph. 5	4	homogeen	donker	bruin		klei	BSTspikkels, HK	Ophogingslaag
5	C	4			grijs		klei		Moederbodem
6	A	0	homogeen	donker	bruin			BST	Bouwvoor
6	C	1							Moederbodem
7	A1	0	homogeen	donker	bruin			BST	Bouwvoor
7	A2	1	homogeen		bruin			BST	Oude teellaag
7	C	2							Moederbodem
8	A	0	homogeen	donker	bruin				Bouwvoor
8	C	1					kleiig		Moederbodem

10.9 Vondstenlijst

Vondstnr.	Locatie			Inzamelingswijze	Aardewerk			Glas		Metaal		Organisch materiaal		Mortel	Steen		Totaal
	Werkput	Spoor	Vlak		Vaatwerk	Bouwmateriaal	Andere	Vaatwerk	Andere	Bouwmateriaal	Andere	Bot	Andere		Lei	Andere	
V001	2	PRO		PR	5												5
V002	2	PRZ		PR		1											1
V003	2	PRO		PR		2											2
V004	2	PRN		PR		2											2
V005	2	PRN		PR	1	2						2					5
V006	2	PRO		PR		3						1					4
V007	2	PRZ		PR	1	2						1					4
V008	2	PRZ		PR	7	1						1					9
V009	2	PRN		PR		2				1							3
V010	1	M6		C	1	1											2
V011	1	PRN		PR								1					1
V012	1	PRN		PR	1	1						2					4
V023	3	PRN		PR	2												2
V013	1	PRW		PR	13												13
V014	1	PRZ		PR		2								1			3
V015	1	PRW		PR		2						1					3
V016	1	PRZ		PR								1					1
V017	1		2	vlak	1												1
V018	1	PRW		PR	1	1						1					3
V019	1		3	vlak	3	7						3					13
V020	4	PRN		PR		2											2
V021	4	PRZ		PR		1						1					2
V022	3	PRN		PR											1		1
V024	3	PRZ		PR	3	1								1	1		6
V025	3	PRZ		PR		3											3
V026	3	PRZ		PR		4						1					5
V027	3		2 > 3	vlak	1			3				1			1		6
V028	3		3 > 4	vlak	1												1
V029	3	PRW		PR		4						1					5
V030	3	PRW		PR	2	1									1		4
V031	5	PRZ		PR		1											1
V032	5	PRZ		PR	4										2		6
V033	5	PRZ		PR		2											2
V034	5	PRZ		PR	1	1											2
V035	2		1 > 2	vlak	5												5
V036	2		3	vlak	5												5
V037	5		2 > 3	vlak											2		2
V038	5		3 > 4	vlak	2	2						3					7
V039	8	801		vlak	1	3	15										19
MB002		PRW		Bulk (Zeef #5 mm)	5												

Vondstnr.	Locatie			zamelingswijze	Aardewerk			Glas		Metaal		Organisch materiaal		Mortel	Steen		Totaal
	Werkput	Spoor	Vlak		Vaatwerk	Bouwmat eriaal	Andere	Vaatwerk	Andere	Bouwmat eriaal	Andere	Bot	Andere		Lei	Andere	
MB007	5	PRN		Bulk (Zeef #5 mm)	1												
Totaal					67	49	0	3	0	1	0	18	0	2	6	0	146
Totaal per hoofdcategorie							116		3		1		18	2		6	146

10.10 Monsterlijst

AW = aardewerk, BS = baksteen, HK = houtskool, ST = steen

Monster-nummer	Werkput	Profiel	Spoor	Muur	Zeefwijdte	Inclusies	Staalname
MB001	2	PRZ			5mm	BS, HK	Bulkmonster
MB001	2	PRZ			2mm	BS, HK	Bulkmonster
MB001	2	PRZ			0,5mm	HK	Bulkmonster
MB002	1	PRW			5mm	HK, AW, BS, ST	Bulkmonster
MB002	1	PRW			2mm	HK	Bulkmonster
MB002	1	PRW			0,5mm	HK	Bulkmonster
MB003	1	PRW			5mm	HK, BS	Bulkmonster
MB003	1	PRW			2mm	HK, BS	Bulkmonster
MB003	1	PRW			0,5mm	HK, BS	Bulkmonster
MB004	3	PRN			5mm	HK, BS	Bulkmonster
MB004	3	PRN			2mm	HK, BS	Bulkmonster
MB004	3	PRN			0,5mm	HK, BS	Bulkmonster
MB005	3	PRW			5mm	BS	Bulkmonster
MB005	3	PRW			2mm	HK, BS	Bulkmonster
MB005	3	PRW			0,5mm	HK, BS	Bulkmonster
MB006	5	PRN			0,5mm	HK, BS	Bulkmonster
MB006	5	PRN			2mm	HK, BS	Bulkmonster
MB006	5	PRN			5mm	BS	Bulkmonster
MB007	5	PRN			5mm	HK, BS	Bulkmonster
MB007	5	PRN			2mm	HK, BS	Bulkmonster
MB007	5	PRN			0,5mm	HK, BS	Bulkmonster
MB008	8		S801		5mm	HK, BS	Bulkmonster
MB008	8		S801		0,5mm	BS	Bulkmonster
MB008	8		S801		2mm	HK, BS	Bulkmonster
MB009	8		S801		5mm	BS	Bulkmonster
MB009	8		S801		2mm	HK, BS	Bulkmonster
MB009	8		S801		0,5mm	BS	Bulkmonster

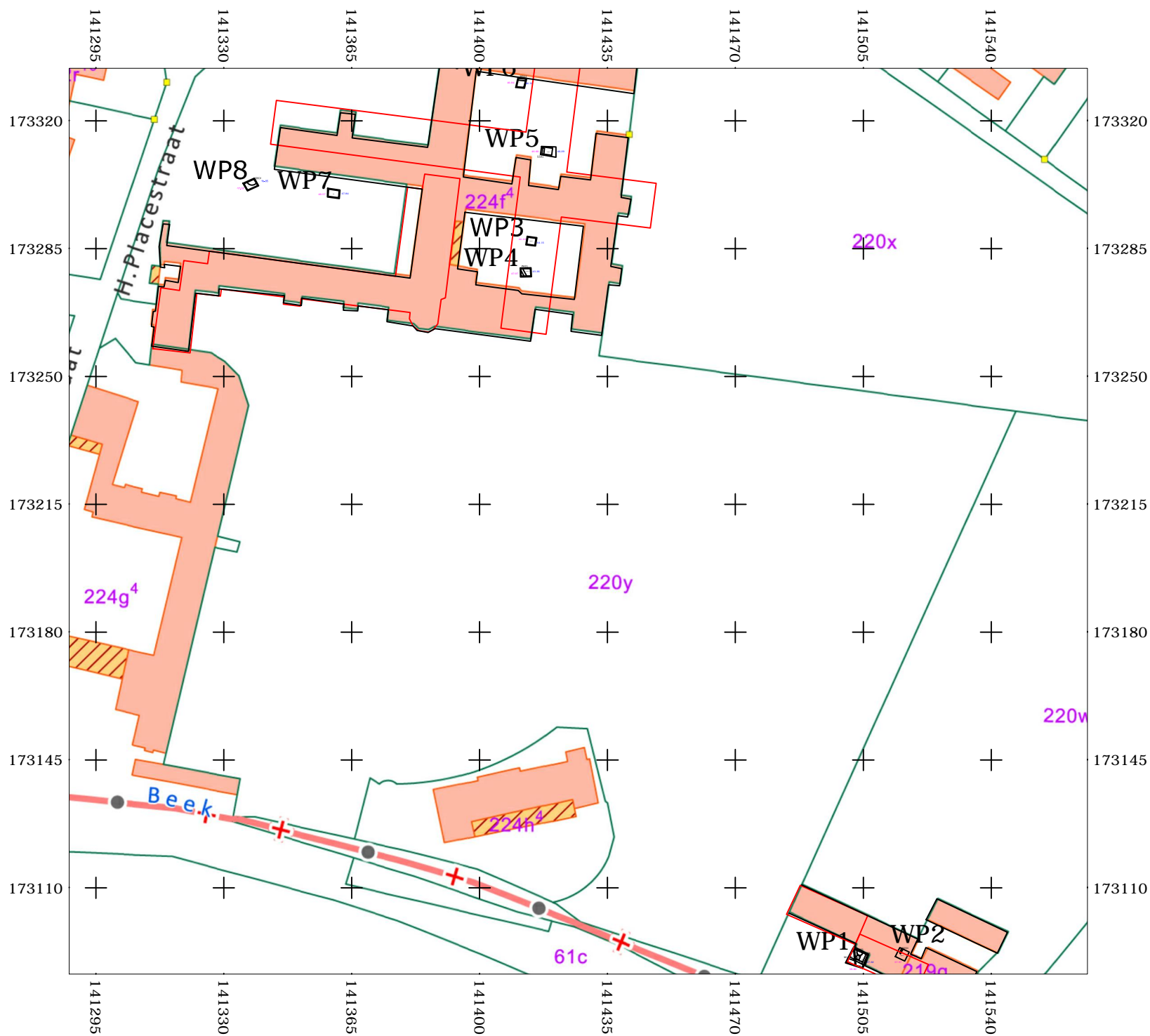
Monster-nummer	Werkput	Profiel	Spoor	Muur	Zeefwijdte	Inclusies	Staalname
MBS001	1			M5			Bulkmonster
MBS002	2			M201			Bulkmonster
MBS003	4			M401			Bulkmonster
MHK001	3	PRW				HK	Houtskoolmonster
MHK002	2	PRO				HK	Houtskoolmonster
MHK003	3	PRZ				HK	Houtskoolmonster
MHK004	1	PRW				HK	Houtskoolmonster
MHK005	3	PRZ				HK	Houtskoolmonster

10.11 Fotolijst

 GBHP WP1 M5 C1	 GBHP WP1 VL1 M1 4	 GBHP WP2 1	 GBHP WP2 VL2 M201 1	 GBHP WP4 VL1 1	 GBHP WP7 1
 GBHP WP1 M5 C2	 GBHP WP1 VL1 M1 5	 GBHP WP2 2	 GBHP WP2 VL2 M201 2	 GBHP WP4 VL1 2	 GBHP WP7 PRN 1
 GBHP WP1 M5 C3	 GBHP WP1 VL1 M1 6	 GBHP WP2 3	 GBHP WP2 VL2 M201 3	 GBHP WP4 VL1 M401 1	 GBHP WP7 PRN 2
 GBHP WP1 M5 C4	 GBHP WP1 VL1 M1 7	 GBHP WP2 4	 GBHP WP2 VL2 M201 4	 GBHP WP4 VL1 M401 2	 GBHP WP7 PRN 3
 GBHP WP1 M5 C5	 GBHP WP1 VL1 M2 1	 GBHP WP2 5	 GBHP WP2 VL3 1	 GBHP WP5 PRN 1	 GBHP WP7 PRN 4
 GBHP WP1 M5 C6	 GBHP WP1 VL1 M2 2	 GBHP WP2 6	 GBHP WP2 VL3 2	 GBHP WP5 PRN 2	 GBHP WP7 PRO 1
 GBHP WP1 M5 C7	 GBHP WP1 VL1 M2 3	 GBHP WP2 7	 GBHP WP2 VL3 3	 GBHP WP5 PRN 3	 GBHP WP7 PRO 2
 GBHP WP1 M5 C8	 GBHP WP1 VL1 M3 1	 GBHP WP2 PR0 1	 GBHP WP2 VL3 4	 GBHP WP5 PRN 4	 GBHP WP7 PRO 3
 GBHP WP1 M5 C9	 GBHP WP1 VL1 M3 2	 GBHP WP2 PR0 2	 GBHP WP3 PRN 1	 GBHP WP5 PRW 1	 GBHP WP7 PRZ 1
 GBHP WP1 M5 C10	 GBHP WP1 VL1 M3 3	 GBHP WP2 PR0 3	 GBHP WP3 PRN 2	 GBHP WP5 PRW 2	 GBHP WP7 PRZ 2
 GBHP WP1 M5 C11	 GBHP WP1 VL1 M3 4	 GBHP WP2 PR0 4	 GBHP WP3 PRN 3	 GBHP WP5 PRZ 1	 GBHP WP7 PRZ 3
 GBHP WP1 PRN 1	 GBHP WP1 VL1 M4 1	 GBHP WP2 PR0 5	 GBHP WP3 PRW 1	 GBHP WP5 PRZ 2	 GBHP WP7 PRZ 4
 GBHP WP1 PRN 2	 GBHP WP1 VL1 M4 2	 GBHP WP2 PRN 1	 GBHP WP3 PRW 2	 GBHP WP5 PRZ 3	 GBHP WP7 VL1 1
 GBHP WP1 PRN 3	 GBHP WP1 VL1 M4 3	 GBHP WP2 PRN 2	 GBHP WP3 PRW 3	 GBHP WP5 PRZ 4	 GBHP WP7 VL1 2
 GBHP WP1 PRN 4	 GBHP WP1 VL1 M4 4	 GBHP WP2 PRW 1	 GBHP WP3 PRZ 1	 GBHP WP5 VL1 S501 1	 GBHP WP8 PRN S801 1
 GBHP WP1 PRO 1	 GBHP WP1 VL2 1	 GBHP WP2 PRW 2	 GBHP WP3 PRZ 2	 GBHP WP5 VL1 S501 2	 GBHP WP8 PRN S801 2
 GBHP WP1 PRO 2	 GBHP WP1 VL2 2	 GBHP WP2 PRW 3	 GBHP WP3 PRZ 3	 GBHP WP5 VL2 1	 GBHP WP8 PRO S801 1
 GBHP WP1 PRO 3	 GBHP WP1 VL2 3	 GBHP WP2 PRW 4	 GBHP WP3 VL1 1	 GBHP WP5 VL2 2	 GBHP WP8 PRO S801 2
 GBHP WP1 PRO 4	 GBHP WP1 VL2 4	 GBHP WP2 PRW 5	 GBHP WP3 VL1 2	 GBHP WP5 VL3 1	 GBHP WP8 PRW 1
 GBHP WP1 PRO 5	 GBHP WP1 VL2 5	 GBHP WP2 PRW 6	 GBHP WP3 VL2 1	 GBHP WP5 VL3 2	 GBHP WP8 PRW 2
 GBHP WP1 PRO 6	 GBHP WP1 VL2 6	 GBHP WP2 PRZ 1	 GBHP WP3 VL2 2	 GBHP WP5 VL4 1	 GBHP WP8 PRZ S801 1
 GBHP WP1 PRW 1	 GBHP WP1 VL2 7	 GBHP WP2 PRZ 2	 GBHP WP3 VL3 1	 GBHP WP5 VL4 2	 GBHP WP8 PRZ S801 2
 GBHP WP1 PRW 2	 GBHP WP1 VL2 8	 GBHP WP2 PRZ 3	 GBHP WP3 VL3 2	 GBHP WP6 1	 GBHP WP8 VL1 1
 GBHP WP1 PRW 3	 GBHP WP1 VL2 9	 GBHP WP2 PRZ 4	 GBHP WP3 VL3 3	 GBHP WP6 2	 GBHP WP8 VL1 S801 1
 GBHP WP1 PRW 4	 GBHP WP1 VL2 10	 GBHP WP2 PRZ 5	 GBHP WP3 VL4 1	 GBHP WP6 3	 GBHP WP8 VL1 S801 2
 GBHP WP1 PRZ 1	 GBHP WP1 VL2 11	 GBHP WP2 PRZ 6	 GBHP WP3 VL4 2	 GBHP WP6 PRN 1	 GBHP WP8 VL1 S801
 GBHP WP1 PRZ 2	 GBHP WP1 VL2 12	 GBHP WP2 PRZ 7	 GBHP WP4 PRN M401 1	 GBHP WP6 PRN 2	
 GBHP WP1 PRZ 3	 GBHP WP1 VL2 M5 1	 GBHP WP2 PRZ 8	 GBHP WP4 PRN M401 2	 GBHP WP6 PRO 1	
 GBHP WP1 PRZ 4	 GBHP WP1 VL2 M5 2	 GBHP WP2 PRZ 9	 GBHP WP4 PRW M401 1	 GBHP WP6 PRO 2	
 GBHP WP1 PRZ 5	 GBHP WP1 VL2 M5 3	 GBHP WP2 PRZ 10	 GBHP WP4 PRW M401 2	 GBHP WP6 PRO 3	
 GBHP WP1 PRZ 6	 GBHP WP1 VL2 M5 4	 GBHP WP2 VL1 M201 1	 GBHP WP4 PRW M401 3	 GBHP WP6 PRW 1	
 GBHP WP1 VL1 M1 1	 GBHP WP1 VL2 M5 5	 GBHP WP2 VL1 M201 2	 GBHP WP4 PRZ M401 1	 GBHP WP6 PRW 2	
 GBHP WP1 VL1 M1 2	 GBHP WP1 VL3 1	 GBHP WP2 VL1 M201 3	 GBHP WP4 PRZ M401 2	 GBHP WP6 VL1 1	
 GBHP WP1 VL1 M1 3	 GBHP WP1 VL4 1	 GBHP WP2 VL1 M201 4	 GBHP WP4 PRZ M401 3	 GBHP WP6 VL2 1	

10.12 CD-rom

Inventarislijsten van het gerecupereerde vondstenmateriaal, van de sporen met beschrijving, van alle tekeningen en van alle foto's zijn digitaal beschikbaar. Dit is tevens het geval voor het dagboek, de foto's, de plannen en tekeningen.

Archeologisch vooronderzoek Bijgaarden - Hendrik Placestraat 45

Plan 1 Situering

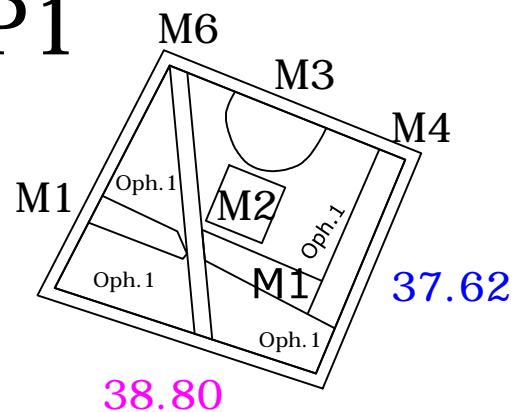
Niet onderzoekbare zone	
Werkputten	
Natuurlijk spoor	
Structuur	
Hoogte spoor in m TAW	
Hoogte maaiveld in m TAW	
Middeleeuwen	
Nieuwe/nieuwste tijd	

Coördinaten in Lambert 72

Formaat: A4
ID: Grondplan

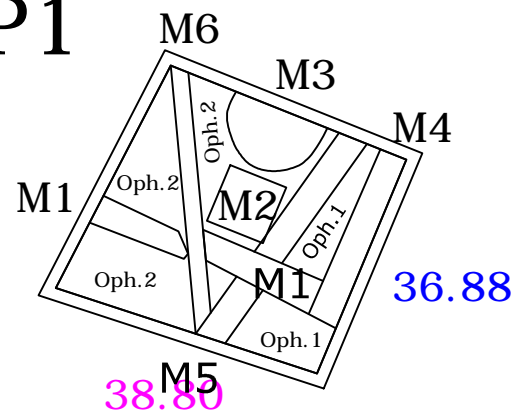
All-Archeo bvba

WP1

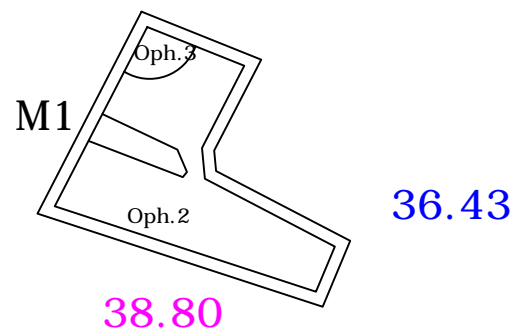
Vlak 1

WP1

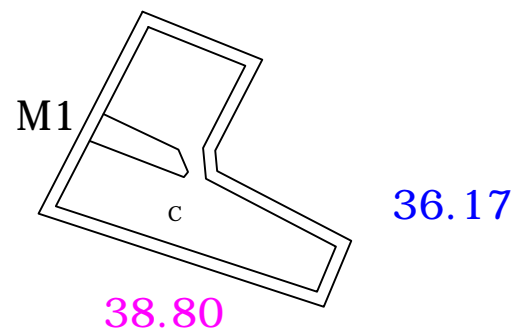
Vlak 2

WP1

Vlak 3

WP1

Vlak 4

Archeologisch vooronderzoek Bijgaarden - Hendrik Placestraat 45

Plan 2 Detail WP1

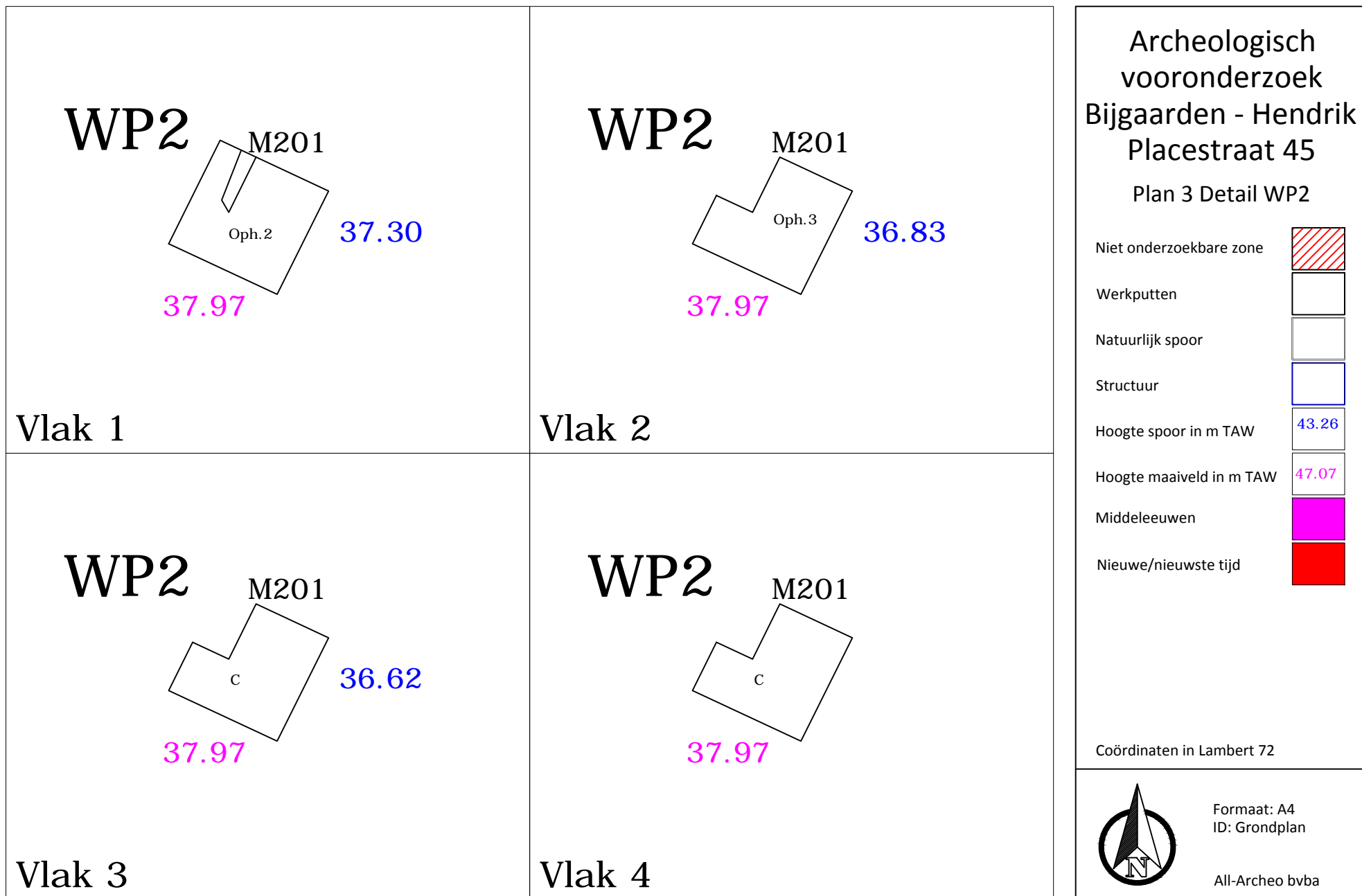
Niet onderzoekbare zone	
Werkputten	
Natuurlijk spoor	
Structuur	
Hoogte spoor in m TAW	43.26
Hoogte maaiveld in m TAW	47.07
Middeleeuwen	
Nieuwe/nieuwste tijd	

Coördinaten in Lambert 72

Formaat: A4
ID: Grondplan

All-Archeo bvba

WP3

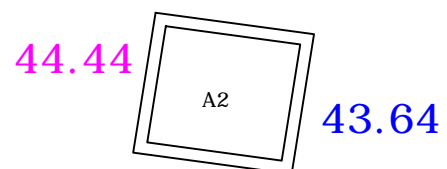
Vlak 1

WP3

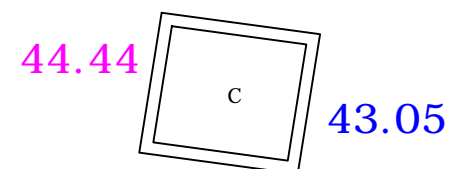
Vlak 2

WP3

Vlak 3

WP3

Vlak 4

Archeologisch
vooronderzoek
Bijgaarden - Hendrik
Placestraat 45

Plan 4 Detail WP3

Niet onderzoekbare zone	
Werkputten	
Natuurlijk spoor	
Structuur	
Hoogte spoor in m TAW	43.26
Hoogte maaiveld in m TAW	47.07
Middeleeuwen	
Nieuwe/nieuwste tijd	

Coördinaten in Lambert 72

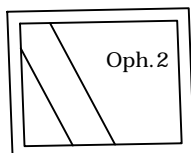

Formaat: A4
ID: Grondplan

All-Archeo bvba

WP4

M401

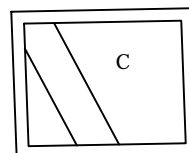
47.07

43.26

Vlak 1

WP4

M401

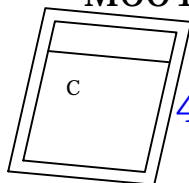
47.07

42.67

Vlak 2

WP6

M601

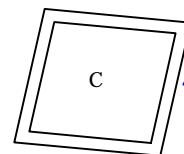

46.84

46.30

Vlak 1

WP6

46.84

45.60

Vlak 2

Archeologisch
vooronderzoek
Bijgaarden - Hendrik
Placestraat 45

Plan 5 Detail WP4 en WP6

Niet onderzoekbare zone	
Werkputten	
Natuurlijk spoor	
Structuur	
Hoogte spoor in m TAW	43.26
Hoogte maaiveld in m TAW	47.07
Middeleeuwen	
Nieuwe/nieuwste tijd	

Coördinaten in Lambert 72

Formaat: A4
ID: Grondplan

All-Archeo bvba

Archeologisch vooronderzoek Bijgaarden - Hendrik Placestraat 45

Plan 6 Detail WP5

Niet onderzoekbare zone	
Werkputten	
Natuurlijk spoor	
Structuur	
Hoogte spoor in m TAW	43.26
Hoogte maaiveld in m TAW	47.07
Middeleeuwen	
Nieuwe/nieuwste tijd	

Coördinaten in Lambert 72

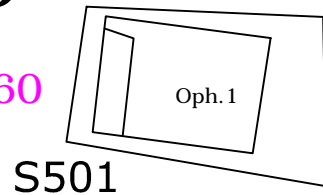

Formaat: A4
ID: Grondplan

All-Archeo bvba

WP5

46.60

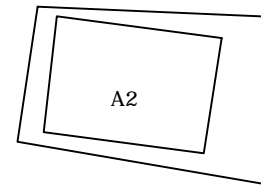

46.29

Vlak 1

WP5

46.60

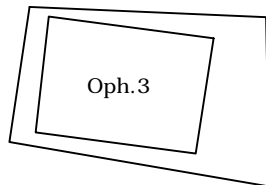

45.73

Vlak 2

WP5

46.60

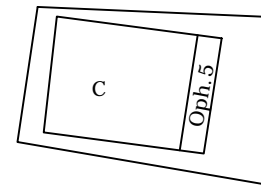

45.45

Vlak 3

WP5

46.60

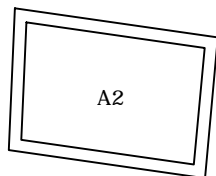

44.96

Vlak 4

WP7

46.57

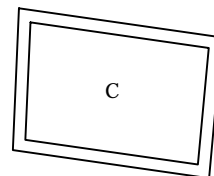

47.84

Vlak 1

WP7

46.57

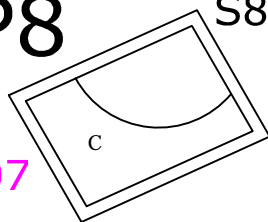

46.78

Vlak 2

WP8

47.07

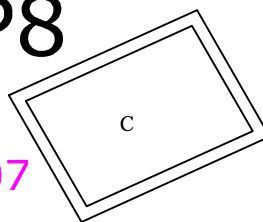
S801

46.85

Vlak 1

WP8

47.07

45.46

Vlak 2

Archeologisch
vooronderzoek
Bijgaarden - Hendrik
Placestraat 45

Plan 7 Detail WP7

Niet onderzoekbare zone

Werkputten

Natuurlijk spoor

Structuur

Hoogte spoor in m TAW

43.26

Hoogte maaiveld in m TAW

47.07

Middeleeuwen

Nieuwe/nieuwste tijd

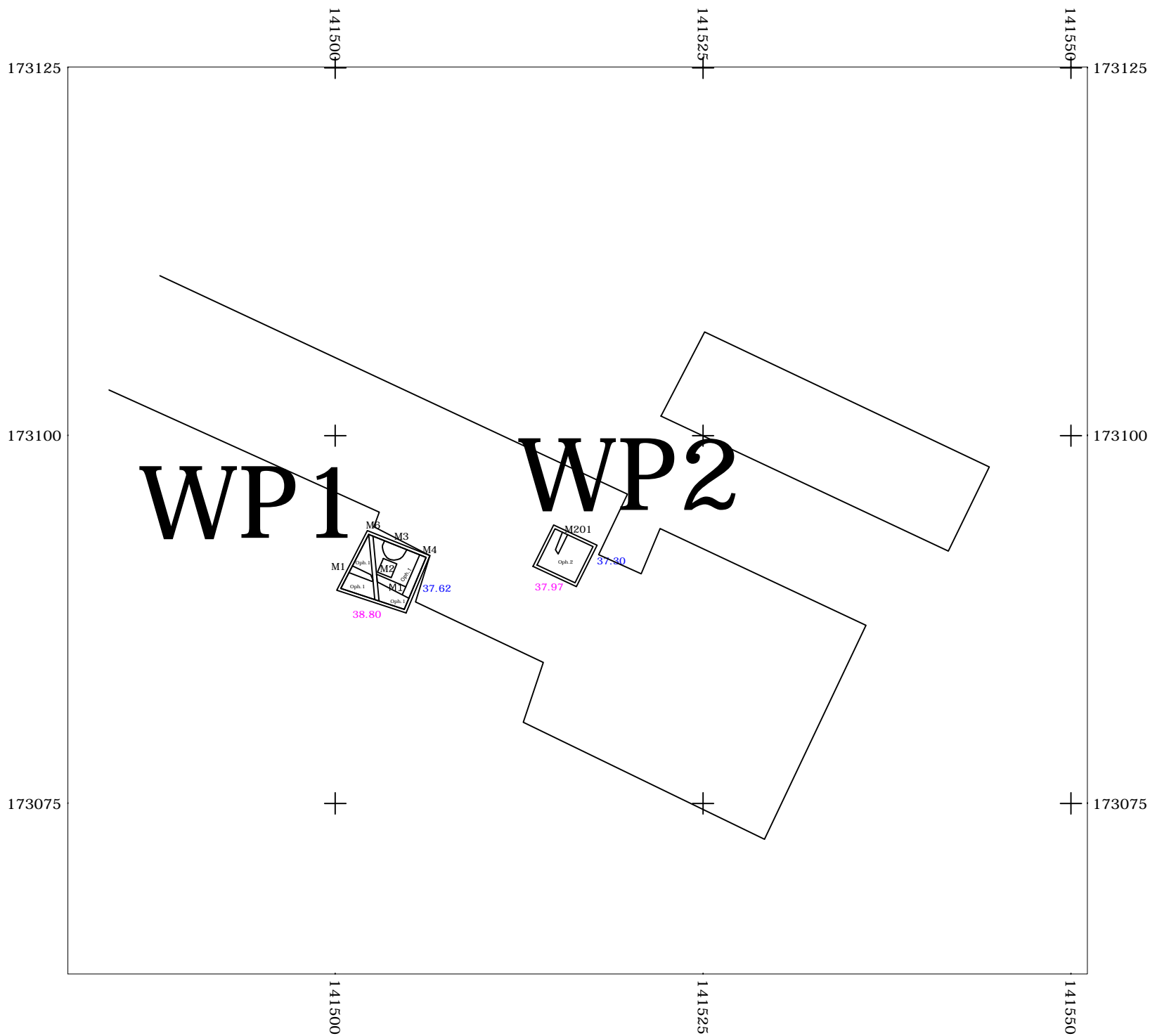

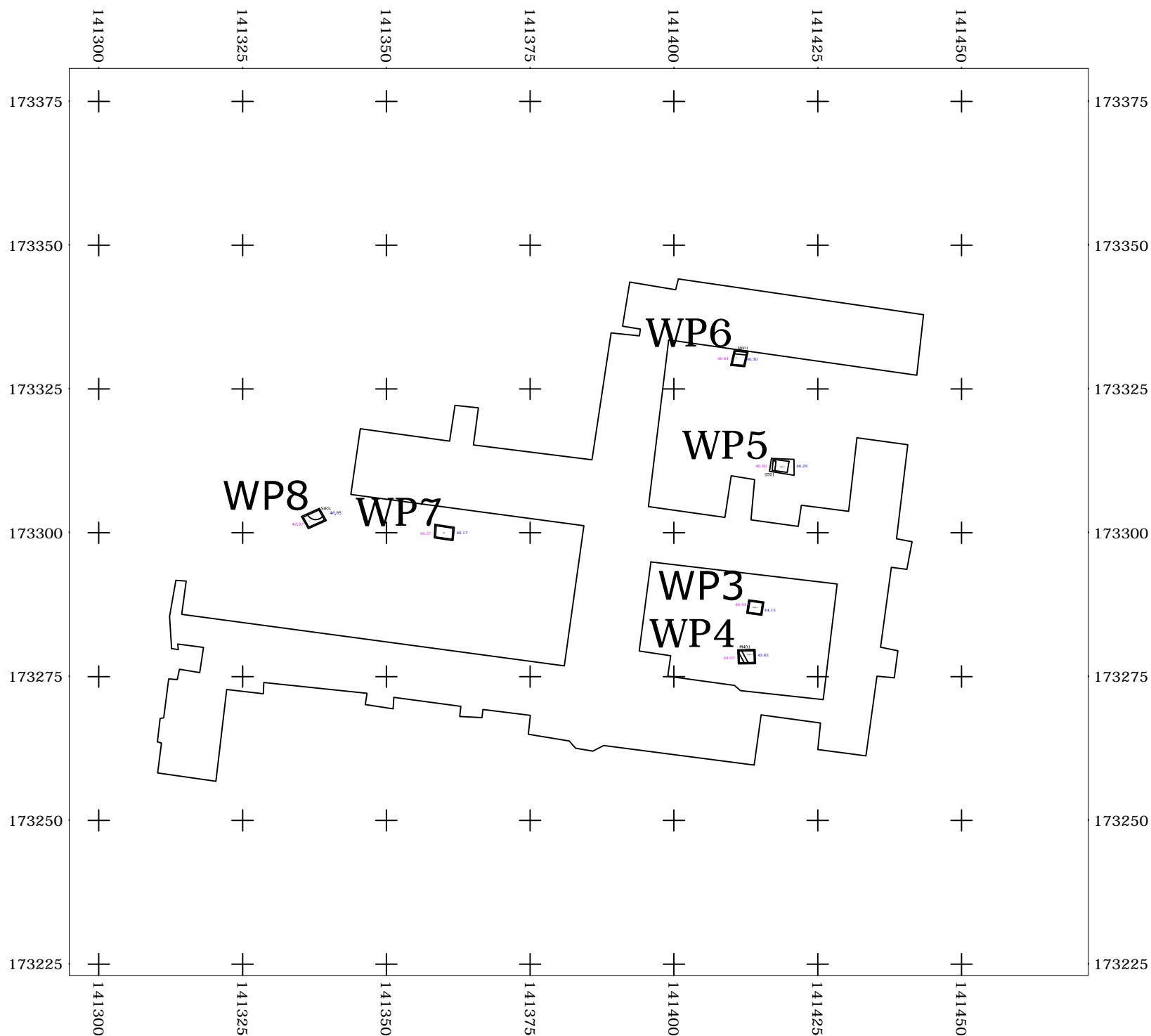
Coördinaten in Lambert 72

Formaat: A4
ID: Grondplan

All-Archeo bvba

Archeologisch vooronderzoek Bijgaarden - Hendrik Placestraat 45

Plan 1.3 Situering WP3-8

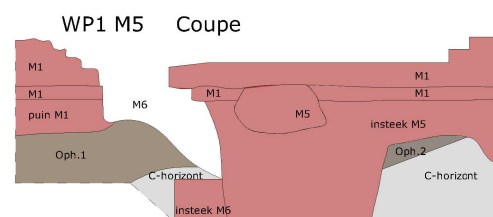
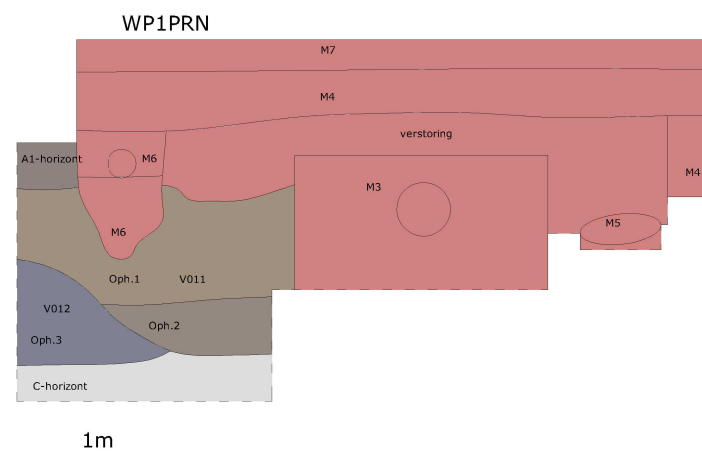
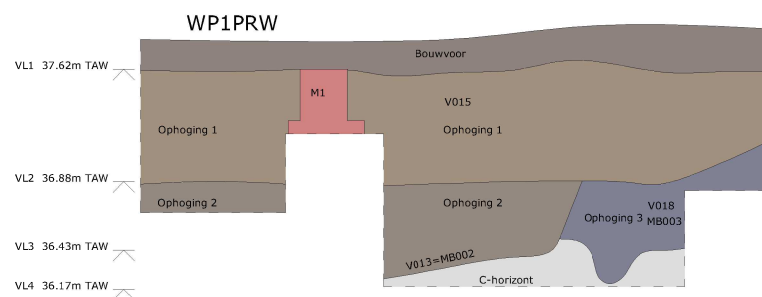
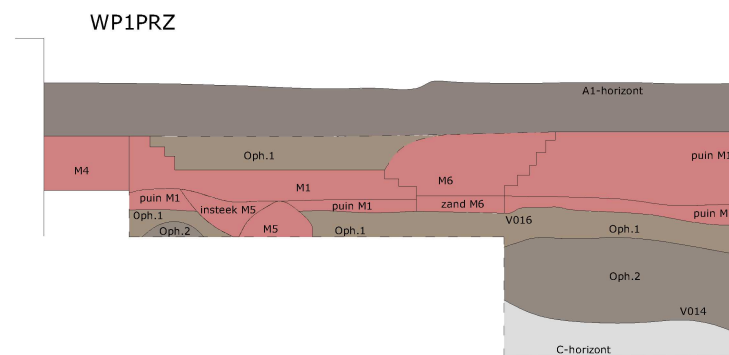
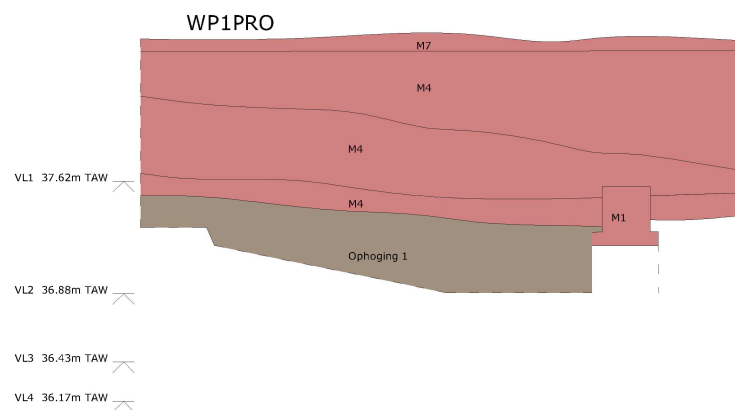
Niet onderzoekbare zone	
Werkputten	
Natuurlijk spoor	
Structuur	
Hoogte spoor in m TAW	
Hoogte maaiveld in m TAW	

Coördinaten in Lambert 72

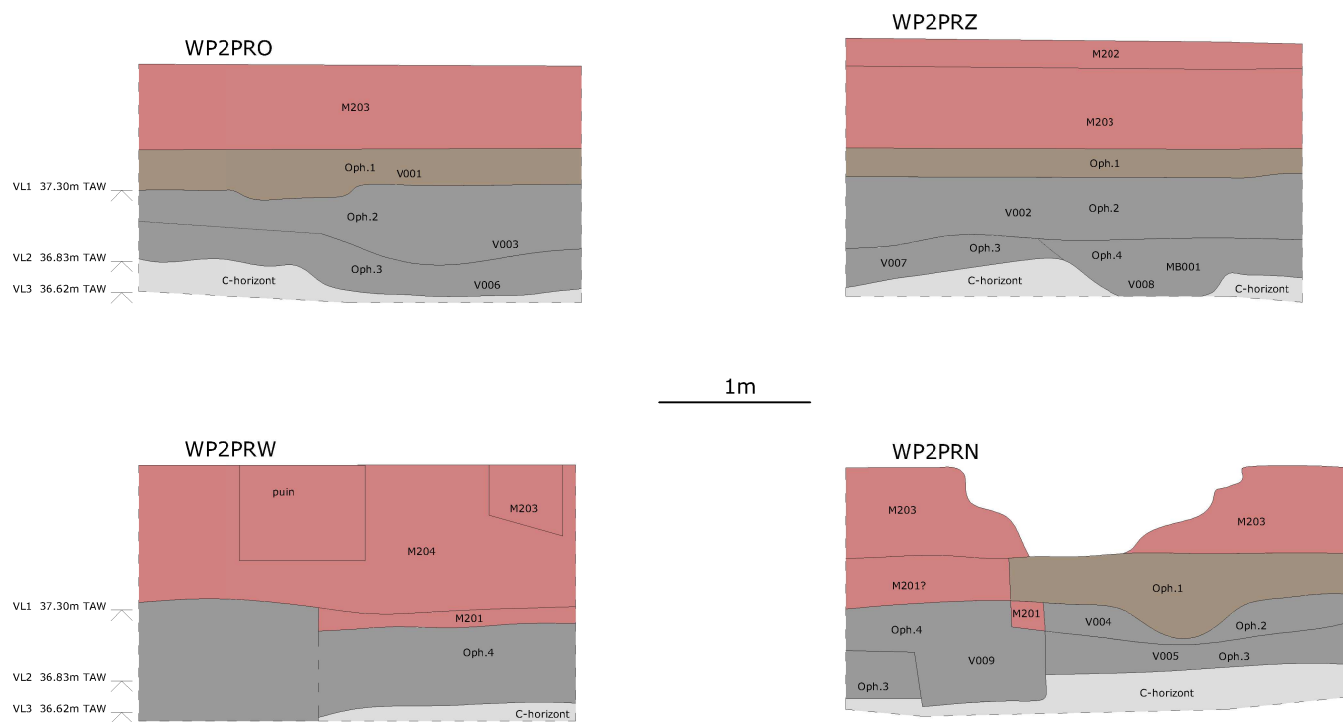

Formaat: A4
ID: Grondplan

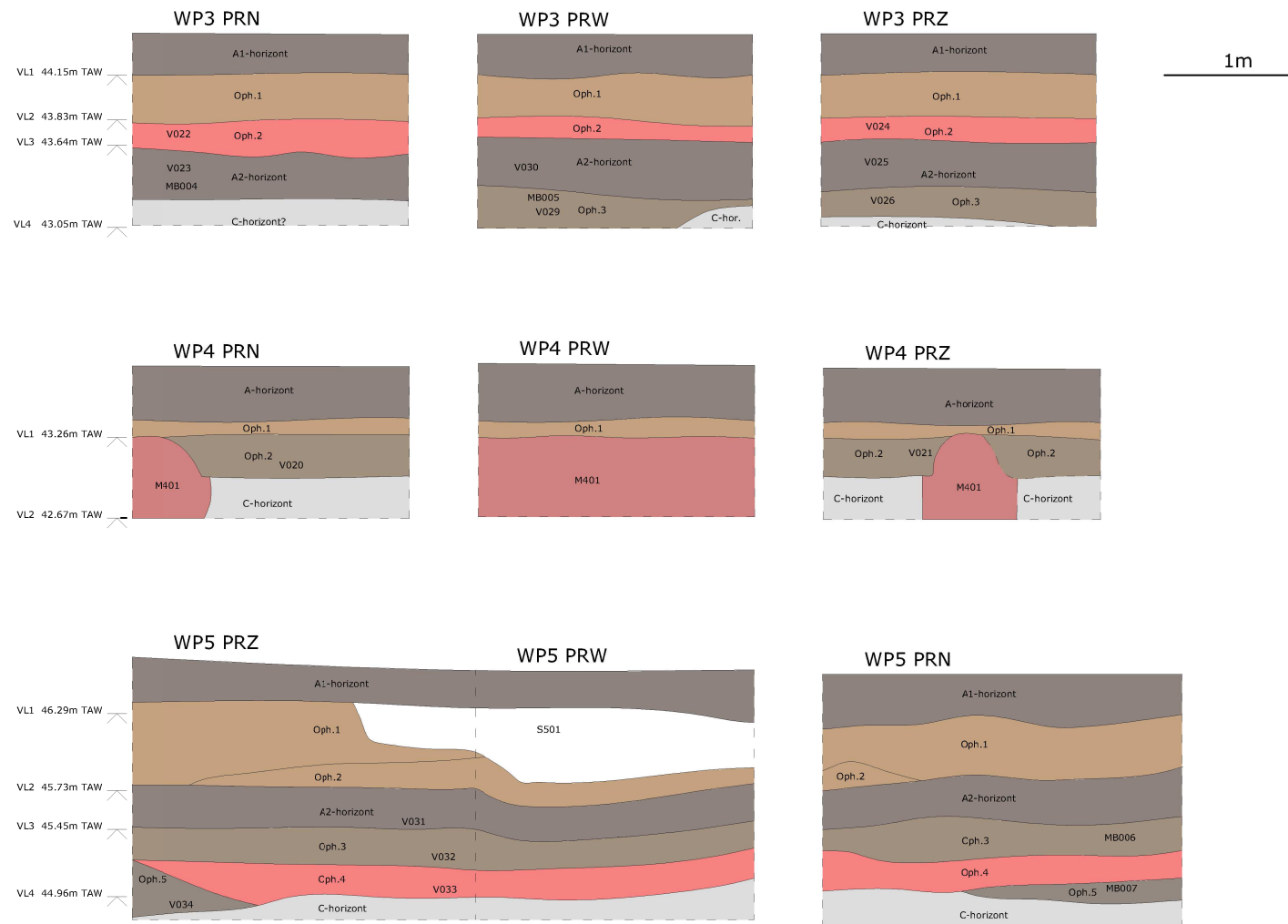
All-Archeo bvba

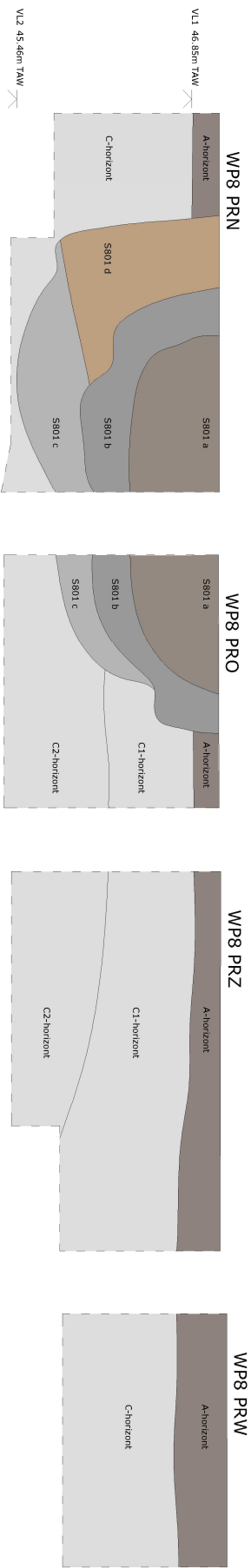
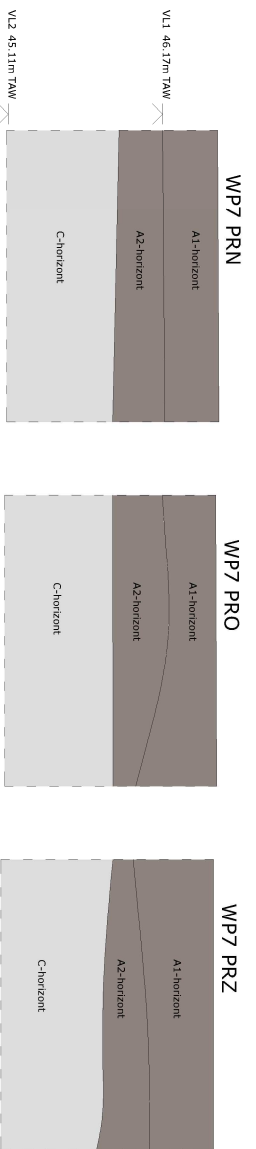
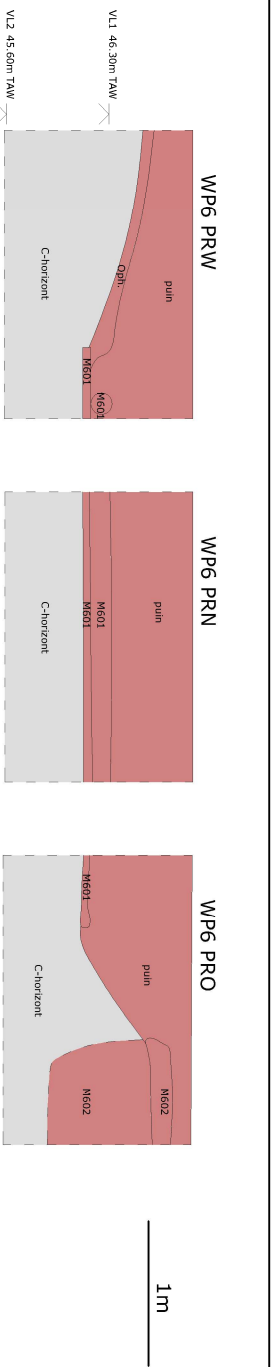
Archeologisch vooronderzoek
 Groot-Bijgaarden - Hendrik Placestraat 45
 Formaat: A4
 ID: Profiel- en coupetekeningen WP1

Archeologisch vooronderzoek
 Groot-Bijgaarden - Hendrik Placestraat 45
 Formaat: A4
 ID: Profiel- en coupetekeningen WP2

Archeologisch vooronderzoek
 Groot-Bijgaarden - Hendrik Placestraat 45
 Formaat: A4
 ID: Profiel- en coupetekeningen WP3, WP4 en WP5

Archeologisch vooronderzoek
Groot-Bijgaarden - Hendrik Placestraat 45
Formaat: A4
ID: Profiel- en coupetekeningen WP6, WP7 en WP8